

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Eripedagoogika ja logopeedia õppekava

Evelin Valdre

**2-5AASTASTE LASTE ÕPIOSKUSED LASTEASUTUSTE ÕPPEKAVADE ALUSEL
NING ÕPETAJATE HINNANGUL**

Magistritöö

Juhendaja: eripedagoogika lektor Pille Häidkind, Ph.D

Tartu 2022

Kokkuvõte

2-5aastaste laste õpioskused lasteasutuste õppekavade alusel ning õpetajate hinnangul.

Õpioskustest räägitakse ja kirjutatakse tänapäeval palju (Kikas, 2005b, 2015c, 2020), eelkõige tegeletakse kooliealiste lastega. Magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas kajastuvad õpioskused lasteaedade õppekavades, mida mõistavad õpetajad õpioskuste all ja kuidas nad enda sõnul hindavad ning arendavad 2-5aastaste laste õpioskusi. Uuritud lasteaedade õppekavades (N=42) kirjas olevad tunnetus- ja õpioskused ning küsitletud üldrühmade õpetajate (N=44) selgitused õpioskuste kohta langesid valdavalt kokku. 98% õpetajatest peavad õpioskuste hindamist ja arendamist oluliseks või pigem oluliseks. Õpioskuste hindamisel tunnevad end kindlalt 41% õpetajatest ja konkreetsele lapsele õpioskusi õpetades on endas kindlad 59% õpetajatest. Kujunes ülevaade, milliseid õpioskusi peetakse oluliseks õpetada 2-5aasta vanustele Eesti lastele neljas õpioskuste kategoorias: eelkõige õppimiseks häälestumisega seotud oskusi ning vanuse kasvades järjest enam õpitu kättesaamisega ja kasutamisega seotud oskusi.

Märksõnad: õpioskused, lasteaed, hindamine, arendamine

Abstract

Learning skills of 2-5year old children on the basis of curricula of kindergartens and according to teachers.

Much is said and written today about learning skills (Kikas, 2005b, 2015c, 2020), particularly in relation to school-age children. The aim of the thesis was to find out how learning to learn skills are reflected in kindergarten curricula, what teachers mean by learning to learn skills, and how they say they assess and develop the learning to learn skills of children aged 2-5. The cognitive and learning skills in the curricula of the kindergartens surveyed (N=42) and the explanations of learning skills given by the teachers of the general groups interviewed (N=44) overwhelmingly coincided. 98% of teachers consider the assessment and development of learning skills to be important or somewhat important. 41% of teachers feel confident in assessing learning skills and 59% of teachers feel confident in teaching learning skills to a specific child. An overview of the learning skills that are considered important to teach to Estonian children aged 2-5 indicate that skills primarily related to attunement to learning, and skills increasingly related to accessing and using what has been learnt as they get older.

Keywords: learning skills, kindergarten, assessment, development

Sisukord

Sissejuhatus	5
Teoreetiline ülevaade	5
Õppimine ja õpioskused	5
Õpioskused alushariduse tasandil	8
Õppimiseks häälestumine	10
Õpitava vastuvõtmine ja kodeerimine	12
Õpitava salvestamine ja säilitamine	13
Õpitu kättesaamine ja kasutamine	15
Tunnetus- ja õpioskuste hindamine ja arendamine	16
Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused	18
Metoodika	19
Valim	19
Andmekogumine	20
Andmeanalüüs	21
Tulemused	22
Õpioskused lasteaegade õppekavades	22
Õpetajate hinnangud	25
Arusaam õpioskustest	25
Õpioskuste hindamine	28
Õpioskuste arendamine	29
Arutelu	32
Tänu sõnad	37
Autorsuse kinnitus	37
Kasutatud kirjandus	38
Lisad	44
Lisa 1. Andmed lasteaegade kohta	
Lisa 2. Küsimustik õpetajale.	
Lisa 3. Kiri lasteaedadesse	
Lisa 4. Näited õpetajate poolt sõnastatud õpioskustest.	
Lisa 5. Probleemid, mis viitavad 2-5aastase lapse õpioskuste mahajäämusele.	
Lisa 6. Soovitused lapsevanematele 2-5aastase lapse õpioskuste toetamiseks.	

Sissejuhatus

Eesti elukestva õppe strateegias (2014) ja ka selle jätkustrateegias (Haridusvaldkonna arengukava..., s.a.) peetakse väga oluliseks kujundada inimesed ennast juhtivateks ning õpioskusi valdavateks. Õppimiseks vajalike oskuste omandamisega tehakse algust juba enne kooliminekut, siis luuakse alus lapse edasisele arengule (OECD, 2018a; Õun, Tuul & Ugaste, 2020). Üldpädevusi on hakatud järjest rohkem tähtsustama, kuna kiiresti muutuv maailmas hakkama saamiseks on vaja oskust oma teadmisi ja oskusi kasutada erinevates kontekstides, luua uusi teadmisi, osata oma õppimist ja tegutsemist reguleerida ja juhtida (Kikas, 2020; OECD, 2018b). Õppimise eesmärgiks peaks olema õppija ettevalmistamine tulevaseks eluks, et temast kujuneks ennast reguleeriv õppija (Eesti elukestva..., 2014; Kikas, 2020; OECD, 2018b).

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on välja toodud üldoskused, mille kujunemist toetatakse läbi kõigi õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade nende sisu lõimides. Üldoskuste valdkondi on neli: mänguoskused, tunnetus- ja õpioskused, sotsiaalsed oskused ja enesekohased oskused. Riiklik õppekava määrab kindlaks taseme, milleni peaksid 6-7-aastased lapsed erinevates õppekava valdkondades jõudma.

Tunnetusprotsesside abil võetakse vastu infot, mõtestatakse, salvestatakse ja kasutatakse seda hiljem (Kikas, 2008a). Tunnetusoskuste arengu alusel kujunevad õpioskused (Männamaa & Marats, 2009). Õppekavas käsitletakse tunnetus- ja õpioskusi koos, seetõttu ei ole ka käesolevas töös neid eraldiseisvana käsitletud.

Koolieelses eas ei ole väga selgelt defineeritud, mis on õpioskused. Seega võib arvata, et õpetajad mõistavad õpioskusi erinevalt ja seavad vanuseastmete kaupa õpioskuste valdkonnas sisult ja raskusastmelt ka mitmesuguseid eesmärke. Seni ei ole Eestis uuritud, kuivõrd realistlikud need püstitatud ootused koolieelses eas laste jaoks õpioskuste valdkonnas on ja kuidas õpioskusi erinevates vanustes lastele õpetatakse. Käesolev magistritöö keskendub sellele, milline on õpetajate arusaam õpioskustest, kuidas lasteaias õpioskusi hinnatakse ja arendatakse. Kui eakaaslaste hulgas on ka erivajadustega laps, siis tema õpetamise/õppimise efektiivsus tõuseks, kui õpetaja lapse õpioskustele asjakohaselt tähelepanu pöörab.

Teoreetiline ülevaade

Õppimine ja õpioskused

Põhikooli riikliku õppekava (2011, § 4, lõige 3) järgi on “üldpädevused ainevaldkondade ja õppeainete ülesed pädevused, mis on olulised inimeseks ja kodanikuks kasvamisel.

Üldpädevused kujunevad kõigi õppeainete kaudu ning tunni- ja koolivälises tegevuses. Üldpädevuste kujunemist jälgivad ja suunavad õpetajad omavahelises koostöös ning kooli ja kodu koostöös. Õpipädevus on üks kaheksast üldpädevusest.

Õppimise käigus tekivad pikaajalised muutused meie arusaamades, oskustes ja teadmistes, mis omakorda on aluseks meie hoiakutele ja käitumistele (Kikas, 2005a; Krull, 2018; Soderstrom & Bjork, 2015; Veisson, 2017). Õppimise käigus tuleb konstrueerida uued ja efektiivsemad pädevused või muuta olemasolevaid efektiivsemaks (Kikas *et al.*, 2018). Õppides on õppijal vaja olla aktiivne ja osaleda protsessis (Leppik, 2003) ning olla eesmärgile keskendunud, oluline on õpimotivatsioon (Kikas, 2005a).

Teadmine sellest, millised on õppimiseks vajalikud oskused, on vajalik edukaks edasijõudmiseks koolis (Getinger & Nicaise, 2000; Krull, 2018; McClelland, Acock & Morrison, 2006), lisaks toetavad head õpioskused paremat toimetulekut isiklikus elus ja ka töökeskkonnas (Saks, 2020). Õpetades õpilastele õpioskusi, suudavad nad paremini omandada ja mõista õpitavat, seostada seda eelnevalt õpituga ning õpitut struktureerida ja kasutada (Erg & Kontor, 2013), koos sellega luuakse õppimist soodustav keskkond, mis omakorda aitab kaasa aine omandamisele (Kikas, 2015a).

Õppimiseks läheb vaja palju erinevaid oskusi, uuritud on, mis need on ja püütud neid süstematiseerida. Enamasti tuuakse õpioskustest rääkides kahe suurema grupina välja kognitiivsed ja metakognitiivsed õpioskused, lisaks peetakse oluliseks motivatsiooni ja eneseregulatsiooni (Hattie, Biggs & Purdie, 1996; Kikas, 2005b; Saks, 2020). Kikas (2005b) peab õpioskuste all silmas seda, kuidas õpitavat omandatakse ja mõistetakse, seda eelteadmistega seostatakse, kuidas oma teadmisi struktureeritakse, kasutatakse, teadvustatakse ja vajadusel ümber struktureeritakse. Kikas (2020) toob välja, et üldpädevuste temaatika kaasab psühholoogia teadmised kasvatusteadustesse.

Tulemuslikuks õppimiseks tuleb õppijal tunda ja vajadusel osata suunata oma uskumusi, emotsioone ja motivatsiooni, õppimise ajal tuleb oma tegevust planeerida ja reguleerida ning kasutada asjakohaseid õpistrateegiaid, samal ajal seda protsessi teadvustades ja vajadusel muutes; lisaks sellele on vajalikud suhtlemis- ja sotsiaalsed oskused, kuna õppimine leiab aset sotsiaalses keskkonnas (Kikas, 2020). Õppimisse on kaasatud erinevad psüühilised protsessid, seega on õppimine seotud ka psüühika muutustega (Kikas, 2008b, 2020) ning õppimise toetamiseks on vaja tunda õppija psüühiliste protsesside iseärasusi (Kikas, 2015a). Edukaks õppimiseks on vaja tunda õpistrateegiaid ehk süstemaatilisi protseduure, mida õppija õppimise käigus rakendab, ning osata neid paindlikult rakendada erinevates situatsioonides (Aus, Arro, Jõgi, & Malleus, 2014; Boekaerts, 1999; Saks, 2020).

Selle juures on oluline õppija aktiivsus, eelnevate teadmiste aktiveerimine ning seostamine uuega, oluliseks õppimise eesmärgiks on õppima õppimine (De Kock, Slegers & Voeten, 2004) ehk õpioskuste arendamine.

Tänapäeval peetakse oluliseks, et inimene õpiks ise oma õppimist juhtima (De Kock *et al.*, 2004; Kikas, 2020). Kikas (2020) rõhutab autonoomset motivatsiooni, kus õppija tunneb end iseseisva tegutsejana, unustamata sealjuures teisi vajadusi. Oluline on, et õpilased õpiksivad teadlikult erinevaid õpioskusi kasutama, nad peaksid suutma iseseisvalt jälgida ja suunata oma õppimist ning teadma, millal mingit strateegiat õppimises kasutada (Kikas, 2005b; Krull, 2018). Õppima hakkamiseks peab õppija tundma selleks vajadust (olema sisemiselt motiveeritud), seda mõjutavad erinevad uskumused ja väärtused, mis ei pruugi olla teadvustatud (Kikas, 2020).

Erinevate uurijate (Fisher, 2004; Getinger & Nicaise, 2000; Getinger & Seibert, 2002; Kikas, 2005b; Rafort, 2000) sõnul tuleb õpioskusi õpetada, kuna õpioskused ei pruugi ise ilma toetuse ja suunamiseta soovitud määral areneda. Õpioskuste arengut toetavad nii lapsevanemad kui õpetajad kas teadvustatult või teadvustamata (Bransford, Brown & Cocking, 1999; Kikas, 2020; Palts & Häidkind, 2013), kuna õppimine toimub suures osas sotsiaalsetes võrgustikes (Veisson, 2017; Veisson & Nugin, 2008). Täiskasvanu loob õppimiseks keskkonna, vahendab informatsiooni, võimaldab ja toetab lapse uurimiskäitumist (Kikas, 2020). Õppimise toetamiseks peab õpetaja teadma, millised psüühilised protsessid arenevad õpetamise käigus ning milline on uus arengutase, mille poole õpetamise käigus püüeldakse (Kikas, 2015a).

Käesolevas magistritöös võetakse õpioskuste liigendamisel aluseks õppimise-õpetamise etapid (Kikas, 2015c):

1. Õppimiseks häälestamisega seotud oskused.
2. Õpitava vastuvõtmise ja kodeerimisega seotud oskused.
3. Õpitava salvestamise ja säilitamisega seotud oskused.
4. Õpitu meenutamise ja kasutamisega seotud oskused.

Õppimiseks häälestamine on eelkõige seotud afektiivsete oskustega, õpitava vastuvõtmisel, salvestamisel ja säilitamisel ning kasutamisel on kasutusel ennekõike kognitiivsed oskused (Kikas, 2005b, 2015c).

Getinger & Nicaise (2000) ja Krulli (2018) arvamuse kohaselt on paljude õpilaste jaoks õpioskuste omandamine probleemiks. Oskamatus õppida avaldub näiteks selles, kui õpilane ei suuda oma õppimist korraldada (aja planeerimine, õppimistingimuste loomine,

juhiseid ootav ja järgiv passiivne õppimine) ja õppimisele kontsentreeruda (vähene pingutamine ja püsivus), ei oska teadmisi omandada ja kontrolltöödeks valmistuda (Erg & Kontor, 2013).

Õpioskused alushariduse tasandil

Riiklikus õppekavas esitatakse tunnetus- ja õpioskused ühe liitvaldkonnana. Õpioskused arenevad tunnetusoskuste arengu alusel (Koolieelse lasteasutuse..., 2008) ning õppimisse on haaratud erinevad psüühilised protsessid (Kikas, 2008b). Koolieelses eas peetakse õpioskuste all silmas suutlikust teavet hankida, omandada erinevaid oskusi ja teadmisi ning uurimise ja katsetamise oskust (Koolieelse lasteasutuse..., 2008; Männamaa & Marats, 2009). Õpioskuste arendamine saab alguse kodus ja jätkub lasteaias (Kikas, 2015a).

Markowitz, Bassok ja Hamre (2018) toovad välja, et ükski võime ei ole eelkoolieas edasise edu ennustamisel kõige määravam, sest lapsed kasutavad parasjagu arenevaid oskusi teise valdkonna arengu toetamiseks. Näiteks füüsiline aktiivsus võib soodustada eneseregulatsioonioskuste arengut (Becker, McClelland, Loprinzi & Trost, 2014) või emotsionaalne seisund mõjutada õppimisvõimet (Blair & Diamond, 2008). Erinevad oskused, sh õpioskused arenevad läbi erinevate tegevuste, mis toimuvad läbi mängu, avastamise ja eakaaslastega suhtlemise (Markowitz *et al.*, 2018; Weiland & Yoshikawa, 2013).

Oluline mõju laste arengule, sh õpioskuste arengule, on suhtlus lapse ja täiskasvanu vahel, mis peab olema igapäevaselt kognitiivset arengut stimuleeriv (Hamre, 2014), läbi selle õpitakse üldisi oskusi, mis aitava meil õppimisega muuta oma käitumist ja panevad aluse eesmärgipäraselt käitumise oskuse kujunemisele (Krull, 2018). Õppimiseks vajalikke üldisi oskusi peaksid lapsed õppima teadlikult kasutama, seetõttu peaksid last ümbritsevad täiskasvanud olema teadlikud nii õppimise üldistest seaduspäradest kui ka koolieelse ea arengulistest eripäradest ning lisaks on olulised ka teadmised laste olemasolevatest teadmistest (Kikas, 2008b).

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) määratakse, et õppe- ja kasvatustegevused planeeritakse lõimitult, lähtudes üldõpetuslikust põhimõttest, tuuakse välja, et erinevate valdkondade oskuste ja teadmiste arengu aluseks on mäng. Vanuses 1-3 aastat arenevad läbi esemelise mängu tajud ja käivitub mõtlemise areng, iseloomulik on katsetamine ja proovimine, 3-7-aastastel on juhtivaks rollimäng, mis aitab kaasa kaemuslik-kujundilise mõtlemise arengule (Strebeleva, 2010). On oluline, et lapse isiklikud kogemused saaksid kõnes väljenduse (Strebeleva, 2010).

Varajases lapsepõlves arenevad kiiresti laste aju, regulatsioonisüsteem ja ka teised

võimed (Fox, Levitt & Nelson, 2010) ning erinevad uurimused näitavad, et alusharidus mõjutab laste võimeid ja oskusi kooli minnes ning mõningatel juhtudel isegi läbi terve täiskasvanuea (Brigman & Webb, 2003; Campbell, Ramey, Pungello, Sparling & Miller-Johnson, 2002; Markowitz *et al.*, 2018). Efektiivne õppekava aitab kaasa ka nende oskuste arengule, millele see otseselt sihitud ei ole (Markowitz *et al.*, 2018), nt matemaatika õppekava saab toetada täidesaatvate funktsioonide arengut läbi tähelepanu ja mälu arendamise (Weiland & Yoshikawa, 2013) või arendades eneseregulatsioonivõimet õpetades lapsi õppimisele keskendumale, aitame kaasa esmaste akadeemiliste oskuste arengule (Raver *et al.*, 2011).

Alates sünnist õpib imik seostama erinevate meelte kaudu kogetavaid stiimuleid ja avastab võimalusi objektidega tegutsemiseks, see tähendab, et väike laps toetub õppides tajule ning infovoolust eristub see, mis on korduv ja oluline (Kikas, 2008b). Õppimiseks on vaja, et tegevused korduksid ja täiskasvanud varustaks last sõnadega, sealjuures vastates lapse küsimustele ning aidates tal infot struktureerida (Kikas, 2008b). Alates teisest eluaastast muutub järjest olulisemaks õpitava keeleline vahendamine, sõnade abil maailma tunnetamisele lisandub oma teadmiste/soovide teistele mõistetavaks tegemine (Kikas, 2008b). Kõne areng omakorda avaldab mõju psüühiliste protsesside kujunemisele (Karlep, 1998). Kuni 3-aastaseks saamiseni tegutseb laps täiskasvanu kõrval, kes abistab ja reguleerib tegevust, areneb oskus matkida, umbes 3-aastaselt hakkab laps järjest enam eelistama suhtluspartnerina eakaaslast (Karlep, 1998; Niilo & Kikas, 2008; Pitamic, 2006).

Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008, § 5, lõige 3) alusel on “laps õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu tegutsemisest. Last kaasatakse tegevuste kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima”. Õppimise käigus tuleb luua lapsele võimalused, et ta saaks:

- 1) “kavandada oma tegevust, teha valikuid;
- 2) seostada uusi teadmisi varasemate kogemustega;
- 3) kasutada omandatud teadmisi erinevates olukordades ja tegevustes;
- 4) arutleda omandatud teadmiste ja oskuste üle;
- 5) hinnata oma tegevuse tulemuslikkust;
- 6) tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest ning tulla toime ebaõnnestumistega”

(Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008, § 5, lõige 4). Seega võib öelda, et riiklikul tasandil on õpioskused piisavalt väärtustatud juba alates alusharidusest.

Järgnevalt kirjeldan, millised õpioskused on erinevas vanuses lasteaiaaalistele lastele jõukohased riikliku õppekava juhendmaterjalide (Männamaa & Marats, 2009) ning

kirjandusallikate (Braak, Størksen, Idsoe & McClelland, 2019; Fisher, 2004; Getinger & Nicaise, 2000; Häidkind jt, 2013; Kikas, 2005b, 2008a, 2008b, 2015c; Niilo & Kikas, 2008) alusel.

Õppimiseks häälestumine

Õppimiseks häälestamisel tuleb osata luua õppimiseks sobivad tingimused, see sisaldab oma tegevuse planeerimist ja keskkonna organiseerimist, sobiva motivatsiooni ja emotsionaalse seisundi loomist ning säilitamist (Kikas, 2015c). Koolieelses eas suudab laps oma tegevust lühiajaliselt planeerida tuttavas olukorras, kuid uudses olukorras vajab ta planeerimisel õpetaja abi, ka õppetegevustes on eelkoolieas juhtiv roll õpetajal (Kikas, 2005b, 2015c).

Koolieelses eas olevale lapsele ei ole jõukohane õppimisega seonduva planeerimine (Kikas, 2005b), seega on lasteaias õpitegevuse planeerimisel oluline roll täiskasvanul, kes loob õppimiseks sobivad tingimused, lastele antavad ülesanded peaksid olema jõukohased ja nõudma mõõdukalt pingutust ning olema täidetavad suhteliselt lühikese aja jooksul ning sellised, mille puhul suudavad lapsed jälgida taotletavate eesmärkide saavutamist (Krull, 2018). Lasteaiast lastele on võimalik planeerimist õpetada (Fisher, 2004), kuid valdavalt vajavad koolieelses eas lapsed, et täiskasvanu ütleks neile, mida teha ja mida meelde jätta (Kikas, 2010). Ühelt tegevuselt teisele üleminekul tuleb anda lapsele aega, kasulik on kinni pidada rutiinidest (Kikas, 2008b).

Mida väiksem laps, seda tähtsam on, et täiskasvanu aitaks tasakaalustada, reguleerida ja organiseerida keskkonnast tulevat info hulka (Männamaa & Marats, 2009). Koolieelses eas tuleb laps toime oma mängukeskkonna korraldamisega, tehes seda ümbritsevat jäljendades või arvestades meeldivust, samuti suudavad nad järgida reegleid ning oskavad öelda, mida toob kaasa reeglite mittetäitmine, kuid samas on nad reeglite järgimist nõudes väga järjekindlad (Kikas, 2008a).

Laste valmisolek õppida on seotud nende enesehinnanguga, sealjuures on eriti oluline, milline on tema lähedaste inimeste tagasiside (Tropp & Mägi, 2008). Koolieelses eas on lastes huvi ja soov tegutseda, kuid nad tüdinevad kiiresti ja seetõttu vahetavad nad sageli tegevusi, oluline on, et täiskasvanu julgustaks ja aitaks tal tegevusi lõpetada (Kikas, 2005b), väike laps on püsivam sõnalise juhendamise ja suunamise korral ning vajab oma tegevusele tagasisidet, vanuse kasvades täiskasvanu toe vajadus väheneb ja laps muutub järjest iseseisvamaks (Männamaa & Marats, 2009). Kuni 3-eluaastani eelistab laps eakaaslasele täiskasvanut, seejärel hakatakse tegutsema kõrvuti ning viiendast eluaastast alates hakkavad ilmnema

koostöö episoodid, millest areneb välja koostegevus (Karlep, 1998). Vanusepõhiselt on õppimiseks häälestamisega seotud oskused koondatud tabelisse 1. Vanuse juures on kirjas oskused, mis peaksid lapsel olema sellesse vanusesse jõudes (sama ka järgnevate tabelite juures).

Tabel 1. Õppimiseks häälestamisega seotud oskused (Männamaa & Marats, 2009).

Vanus (aastates)	Lapse oskused
2	Oskab ümbrusest aktiivselt infot otsida ning loob selle hankimiseks ise uusi võimalusi. Soovib (oskab) tegutseda teistega kõrvuti ja ühistegevuses vahelduvas vormis.
3	Oskab leida tegutsemiseks ajendi, plaanida ja organiseerida tegevusi täiskasvanu abiga. Oskab ja soovib mängida mõnda aega koos teistega ja järgib lihtsamaid reegleid. Oskab osaliselt reguleerida oma käitumist ja tegevust iseendale suunatud kõne vahendusel.
4	Oskab osaliselt oma tegevusi planeerida ja organiseerida ning tegutseb iseseisvalt otsese juhendamiset, kuid autoriteetide toel. Oskab järgida lihtsaid reegleid. On huvitatud võistluspäevade mängudest ja soovib olla edukas. Reguleerib minakeskse kõne abil oma tegevust ja lahendab probleeme.
5	On suuteline tegutsema/mängima lühikest aega iseseisvalt. Hakkab oma tegevust planeerides ja korraldades kasutama sisekõnet. On motiveeritud tegevusteks eakaaslastega. Reguleerib oma käitumist ja emotsioone täiskasvanu abiga.
6 -7*	On suuteline tegutsema sihipäraselt Oskab kavandada ja korraldada oma igapäevategevusi ja suudab viia alustatud tegevused lõpuni Suhtub õppimisse positiivselt - tahab õppida, uurida, esitada küsimusi, avastada ja katsetada.

* Riiklikus õppekavas seatud eeldatavad tulemused (Koolieelse lasteasutuse..., 2008)

Tabelist 1 on näha, et vanuse kasvades suureneb lapse iseseisvus ja areneb planeerimisoskus. Laps muutub oma igapäevategevuste planeerimisel osavamaks, ta õpib tegema koostööd eakaaslastega ning suudab järjest paremini järgida reegleid ning reguleerida oma emotsioone. Laps on järjest enam huvitatud eakaaslastega koos tegutsemisest.

Õpitava vastuvõtmine ja kodeerimine

Siia alla kuuluvad Kikase (2015c) järgi oskus aktiveerida olemasolevaid teadmisi ja seostesüsteeme, oskus fokuseerida oma tähelepanu ning eristada olulist ja ebaolulist. Eelkoolieas õpib laps tegutsedes, kogeb maailma vahetult, tehes seda valdavalt mängu kaudu, oluline on, et õpetaja suunaks last märkama objekti vähem märgatavaid omadusi ja seoseid (Kikas, 2005b), kuna eelkoolieas seostavad lapsed õpitavat pigem oma tavakogemusega ja peavad oluliseks tajutavaid ning kogemusega seotud omadusi, nad ei teadvusta, mis on antud kontekstis oluline (Kikas, 2015c). Ümbritsevas keskkonnas olevast tohutust info hulgast tajub inimene eelkõige endale olulist (Kikas, 2005b). Õpetaja ülesandeks on suunata lapse tähelepanu olulistele detailidele ja tunnustele ning ta peaks aitama lapsel eristada objekte ja fooni (Kikas, 2005b).

Kontsentreerumisel ja tähelepanu suunamisel on vajalik kontrollida erinevaid vaimseid protsesse (täidesaatvaid funktsioone), milledest loetakse olulisemaks inhibeerivat kontrolli, töömälu ja kognitiivset paindlikkust, mis aitavad leida põhjuseid, lahendada probleeme ja planeerida (Diamond, 2013). Koolieelses eas lapsed ei mõtle nii nagu täiskasvanud, nende teadmised ja arutlemise tase sõltuvad rohkem kontekstist, omane on, et nende seletused on ajas muutuvad (Kikas, 2008a). Feriver, Olgan, Teksöz ja Barth (2019) toovad välja, et väikelapseas on oluline arendada süsteemse mõtlemise oskusi ning toovad välja ka kõne arengu mõju sellele. Väikestele lastele on omane raskus uute oludega kohanemisel, nooremad kui 3-4-aastased lapsed ei suuda eelneva reegli kasutamist pidurdada ka siis kui nad uut reeglit sõnastada oskavad ja seda teavad (Gopnik, Meltzoff & Kuhl, 2003; Kikas, 2008b).

Nooremas eas tuginetakse õppides eelkõige nägemis-ruumilisele infole, alates viiendast-kuuendast eluaastast sõnalisele infole (Kikas, 2005b, 2010). Seega on oluline, et täiskasvanu kasutaks väikeste laste puhul pigem visuaalset materjali ning abistaks lapsi sõnalisel väljendamisel, kirjeldades ka ise sündmusi ja nähtusi (Kikas, 2008a). Vanusepõhiselt on õpitava vastuvõtmise ja kodeerimisega seotud oskused koondatud tabelisse 2.

Vanuse kasvades suudab eelkooliealine laps keskenduda tegevusele järjest pikemalt ning kooli minnes peaks suutma keskenduda juba kuni pool tundi. Järjest enam hakkab laps mõistma erinevaid seoseid ning kaemuslik-praktiline mõtlemine asendub esmalt kaemuslik-kujundliku ja seejärel juba verbaalse mõtlemisega.

Tabel 2. Õpitava vastuvõtmise ja kodeerimisega seotud oskused (Männamaa & Marats, 2009).

Vanus (aastates)	Lapse oskused
2	Keskendub lühikeseks ajaks ühele tegevusele, silmatorkavale stiimulile või omadusele. Tunnetab keskkonna mõju, avastab seoseid oma tegevuse ja selle tagajärje vahel, lihtsamaid põhjuse-tagajärje suhteid ning saab aru kuuluvusest ja erisusest.
3	Keskendub tegevusele lühikeseks ajaks, tema tähelepanu ei ole veel püsiv.
4	Keskendub tegutsedes mitmele nähtavale ja eristatavale tunnusele ning jaotab oma tähelepanu. Hangib tänu kõnele uut teavet.
5	Keskendub huvipakkuvale tegevusele mõnikümmend minutit. Oskab vaadelda ning märgata detaile, olulisi tunnuseid ja seoseid.
6-7*	Keskendub tegevusele kuni pool tundi. Mõtleb nii kaemuslik-kujundlikult kui ka verbaalselt. Saab kuuldust aru ja reageerib sellele vastavalt.

* Riiklikus õppekavas seatud eeldatavad tulemused (Koolieelse lasteasutuse..., 2008)

Õpitava salvestamine ja säilitamine

Siia alla kuuluvad Kikase (2015c) järgi mehaanilise kordamise oskus, oskus korrata kontsentreerudes ja pöörates tähelepanu olulisele ning seostades eelnevate teadmiste ja kogemustega, süstematiseerimise-organiseerimise, praktiseerimise või korduva kasutamise oskus ning oskus varem õpitut üle korrata ja asetada uutesse seostesse.

Koolieelses eas kordab laps meeldejätmiseks nimetust, näitab näpuga, millegi meeldejätmiseks peab ta seda korduvalt nägema ja kuulma, selleks on oluline toimingute kordumine, milles on tähtis roll last ümbritsevatel täiskasvanutel (Kikas, 2008b; 2008a), kuna iseseisvalt ja süstemaatiliselt koolieelses eas laps kordamist mäluvõttena ei kasuta. Neile saab seda õpetada, aga vaatamata sellele kasutavad nad kordamist pigem samas või sarnases situatsioonis (Kikas, 2005b). Laps kordab tegevusi nt harjutus- või kujutlusmängu käigus (Niilo & Kikas, 2008) kuni see neid huvitab (Kikas, 2015c). Täiskasvanul tuleb luua lapsele mängimise võimalused ja toetada last mängu käigus, nt pakkuda lapsele tagasisidet või toetust, osaledes ise lapse mängus (Niilo & Kikas, 2008).

Eelkooliealsed lapsed õpivad eelkõige tegutsedes, seega võiks neile õpetada tegevuste kasutamist õppimisel (nt kordamine seostada liigutustega) (Kikas, 2005b). Biazak, Marley & Levin (2010) uurisid eelkooliealiste laste lugude meenutamise võimet ja leidsid, et kui lapsed saavad loo kuulamise ajal võimaluse esemetega tegutseda, suudavad nad hiljem meenutada

kuulatust rohkem. Eelkoolieas oskavad lapsed leida sarnasusi, aga nad ei kasuta seda oskust iseseisval meeldejätmisel. Nad suudavad luua seoseid, aga efektiivseks õppimiseks vajavad nad täiskasvanut, kes need seosed välja toob (Kikas, 2005b). Nad vajavad meeldejätmiseks, et õpetaja looks seosed õpitavas materjalis (Rafoth, 2000) ja aitaks olulise teadvustamisel (Männamaa & Marats, 2009). Nii olemasolevaid kui uusi teadmisi süstematiseeritakse tajutava ja kogemusliku alusel (Kikas, 2005b; 2015b). Paremini jääb meelde see, mis on koondatud tähenduslikesse ühikutesse (õpitavale lisatakse tähendus ja luuakse seosed selle osade vahel) (Kikas, 2005b). Vanusepõhiselt on õpitava säilitamisega seotud oskused koondatud tabelisse 3.

Tabel 3. Õpitava salvestamise ja säilitamisega seotud oskused (Männamaa & Marats, 2009).

Vanus (aastates)	Lapse oskused
2	Omandab uusi seoseid vahetu, korduva ja aktiivse tegutsemise ning käelise tegevuse kaudu. Loob tegevuse kaudu seoseid kõnega, sõnad ja objektid saavad tema jaoks mõiste tähenduse. Oskab sobitada erinevaid omavahel kokku kuuluvaid materjale ja esemeid. Oskab rühmitada objekte ühe nähtava omaduse järgi.
3	Omandab uusi seoseid, mõisteid ja teadmisi korduva kogemuse, aktiivse tegutsemise ning mudelite järgi õppimise kaudu. Oskab rühmitada esemeid ühe või mitme tajutava omaduse või nimetuse järgi. Oskab leida võrdluse alusel asjades ühiseid ja erinevaid jooni ning nendevahelisi seoseid, kasutades info saamiseks keelt. Tegutseb nii asjadega kui ka neid kujutavate sümbolitega (piltidega).
4	Omandab uusi teadmisi praktiliste olukordade, kogetud emotsioonide, kujutluste ja kõne kaudu. Oskab liigitada objekte lihtsamate üldmõistete või mitme tunnuse järgi.
5	Omandab teadmisi kogemuste ja kõne kaudu. Kasutab teadmiste omandamisel ja kogetu meenutamisel intuiitiivselt lihtsamaid meeldejätmise viise (mälustrateegiaid). Konstrueerib, katsetab ja uurib erinevaid võimalusi, kasutades nii sümboliteid, kujutlusi kui ka reaalseid esemeid ja objekte. Oskab eristada rühmi ja neid võrrelda ning saab aru lihtsamate mõistete kuuluvusest, alluvusest ja üldistusastmest.
6-7*	Saab aru lihtsamatest seostest (hulk, põhjus, tagajärg). Tajub esemeid, sündmusi ja nähtusi tervikuna. Oskab rühmitada esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel. Kasutab materjali meeldejätmiseks kordamist.

* Riiklikus õppekavas seotud eeldatavad tulemused (Koolieelse lasteasutuse..., 2008)

Tabelist 3 on näha, et vanuse kasvades oskab laps järjest paremini süstematiseerida ja organiseerida. Kui kaheaastane suudab rühmitada esemeid ühe nähtava omaduse järgi, siis kooli minnes on laps suuteline järgima juba mitmeid erinevaid tunnuseid. Märgata on ka, et järjest enam oskab laps luua uusi seoseid ja tema võime õpitut üldistada suureneb.

Õpitu kättesaamine ja kasutamine

Siia alla kuuluvad Kikase (2015c) järgi oskus varasemalt õpitut meenutada ja kasutada õpitu kontekstis ja uudsete ülesannete lahendamisel uudses olukorras. Eelkoolieas kinnistab ja rakendab laps õpitut ainult õpetaja abiga (Kikas, 2005b).

Õpetaja peaks teadvustama lastele konteksti, milles õpitut õpiti, sest lapsed on eelkoolieas suutelised meenutama ja kasutama õpitut tuttavas kontekstis ja tuttavate ülesannete lahendamisel (Kikas, 2005b, 2015c). Kuna lapsed toetuvad eelkoolieas tavakogemusele ja ei näe vähegi teistsuguse ülesande korral seoseid eelnevaga (Kikas, 2015c), siis õpetaja peaks need seosed lastele nähtavaks tegema. Vanusepõhiselt on õpitava kasutamisega seotud oskused koondatud tabelisse 4.

Tabel 4. Õpitu kättesaamise ja kasutamisega seotud oskused (Männamaa & Marats, 2009).

Vanus (aastates)	Lapse oskused
2	Harjutab mängudes lihtsamaid igapäevaseid olukordi ja tegevusi. Räägib ja saab aru üksnes sellest, mida ta tajub. Mõistab lihtsaid realistlikke jutukesi, mis seostuvad tema enda kogemustega. Kasutab omandatud teadmisi, seoseid ja tegevusi samas situatsioonis ning kontekstis. Kannab üle lihtsamaid seoseid ning kasutab neid sarnastes ülesannetes ja olukordades.
3	Kordab ja väljendab varasemaid kogemusi mängus. Jälgib lihtsaid lookesi ja eristab kogemusele tuginedes realistlikke sündmusi väljamõeldud lugudest. Mõistab osaliselt lihtsamat kõnet ka ilma toetava vihjeta ning saab aru lihtsamatest ülekantud tähendustest.
4	Harjutab õpitud oskusi ühistevustes, koostöös teiste lastega, konstrueerides, rolli- ja võistlusmängudes ning loovtegevustes. Saab aru mõistatustest ja lihtsamatest piltlikest võrdlustest.
5	Räägib esemetest, mis pole kohal, ja olukordadest, mis toimusid minevikus või leiavad aset tulevikus, fantaseerib. Tegutseb aktiivselt ning oskab lahendada probleeme. Oskab ülesannete ja probleemide lahendamiseks ning kokkulepete saavutamiseks ennast piisavalt arusaadavalt väljendada.
6-7*	Tegutseb uudses olukorras täiskasvanu juhiste järgi;

* Riiklikus õppekavas seatud eeldatavad tulemused (Koolieelse lasteasutuse..., 2008)

Kui kaheaastane laps mõistab otseselt tajutavat maailma, siis vanuse kasvades hakkab ta järjest enam mõistma ka seda, mida vahetult tajuda ei saa. See üleminek toimub umbes 5 aasta vanuses (Karlep, 1998). Tasapisi hakkab ta vahet tegema reaalsuse ja fantaasia vahel ning oskab eristada olevikku, minevikku ning tulevikku. Mida vanemaks laps saab, seda mitmekesisemaks muutub tema mäng, milles ta väljendab oma oskusi.

Tunnetus- ja õpioskuste hindamine ja arendamine

Selleks, et hindamine oleks planeeritud, süsteemne ja objektiivne, on vaja tunda hinnatavat nähtust ja selle avaldumise iseärasusi konkreetses keskkonnas ja vanuses, tunda erinevaid hindamismeetodeid (sh teada nende meetodite tugevusi ja nõrkusi) ning osata neid kasutada ja järeldusi teha (Kikas, 2015b). Lasteaias seisneb hindamine informatsiooni kogumises lapse ja tema arengukeskkonna kohta ning saadud informatsiooni analüüsimises, mille põhjal nõustatakse vanemaid ja viiakse läbi arenguveestlused (Palts & Häidkind, 2013).

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008) sätestab, et hindamise meetodite üle otsustab lasteasutuse pedagoogiline nõukogu. Lasteaias kasutatakse laste arengu hindamisel erinevaid meetodeid (vaatlus, küsitlus, mitteformaalsed hindamisprotseduurid) ning valdavalt teeb seda lasteaiaõpetaja, ideaalis peaks lapse hindamine olema meeskonnatöö, milles osalevad kõik lapsega tegelevad täiskasvanud (Palts & Häidkind, 2013).

Õpetajad saavad lapse õpioskuste hindamisel ja arendamisel tugineda Koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale (2008), kus tuuakse välja 6-7-aastase lapse eeldatavad tunnetus- ja õpioskused, ning Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse poolt välja antud kogumikule „Üldoskuste areng koolieelses eas“ (Männamaa & Marats, 2009). Selles juhendmaterjalis on eeldatavad tulemused sõnastatud üldiselt ja ei ole välja toodud, “kas ja milliste üldoskuste korral on aastase vanusevahe puhul oodata märgatavaid erinevusi” (Häidkind, Schults, & Palts, 2018, lk 203).

Kõik lasteaia (pedagoogilised töötajad üheskoos) peavad nendele allikatele tuginedes sõnastama lapse eeldatavad tunnetus- ja õpioskused vanuseastmeti (2-5a). Eeldatavad tulemused, mille suhtes lapse arengut hinnatakse, lepatakse kokku lasteasutuse õppekava tasandil ja sellest teavitatakse lapsevanemaid. Iga lasteaia õppekavas peavad olema mh järgmised peatükid:

- “õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, põhimõtted, sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused õppekava läbimisel vanuseti; (...)
- lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted, sealhulgas korraldus” (Koolieelse..., 2008, § 2).

Nooremas eas toetub laps õppimisel pigem täiskasvanupoolsele suunamisele, seega tuleb õpetajal analüüsida seda, milline juhendamine on tulemuslik ja lapse vanuse kasvades tuleb järjest rohkem analüüsida lapse tegevusi (Palts & Häidkind, 2013). Kuidas õpetajad sellega toime tulevad, on mõnevõrra Eestis ka uuritud.

Sikut (2016) toob oma magistritöös välja, et kuigi riiklikult on koolimineja eeldatavad arengutulemused kirjeldatud, on spetsiifiliste ülesannete leidmine või koostamine 6-7a laste tunnetus- ja õpioskuste hindamiseks keeruline. Tunnetus- ja õpioskused mõjutavad õppimist mistahes olukordades ja ainetes ning on keeruline eristada, kas konkreetse raskuse taga on teadmiste vähesus või hoopis mahajäämus tunnetus- ja õpioskuste osas (Sikut, 2016).

Neudorf, Ugaste, Tuul ja Mikser (2017) on uurinud koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas esitatud üldoskuste olulisust ja seda, kui lihtne on leida õpetajatel tegevusi nende oskuste kujundamiseks ja hindamiseks. Uurimusest tuli välja, et lasteaiaõpetajad pidasid kõiki üldoskusi lapse arengu seisukohalt oluliseks, eesmärkide saavutamiseks tegevuste leidmist ning eesmärgi saavutamise hindamist lihtsaks. Üldoskustest pidasid nad tunnetus- ja õpioskusi valdkonnaks, kus on võrreldes teiste üldoskustega kõige lihtsam leida tegevusi eesmärkide saavutamiseks ja kõige lihtsam hinnata oskuste omandamist. Samas ei pööratud selles uurimuses tähelepanu sellele, mida õpetajad tunnetus- ja õpioskuste all mõtlesid.

Eesti lasteaiaaeglaste laste üldoskuste hindamist õpetajate ja eripedagoogide poolt on uurinud Karindi ja Tamm (2019). Oma magistritöös toovad nad välja, et eripedagoogid hindavad oma teadmisi õpioskuste valdkonnas üldiselt heaks (N=12 eripedagoogi, keskmine hinnang oma teadmiste kohta 5-palli skaalal oli 4,4). Lasteaiaõpetajad hindavad oma teadmisi selle valdkonna kohta võrreldes teiste üldoskustega kõige madalamalt (N=128 õpetajat, keskmine hinnang oma teadmiste kohta 3,9). Selgus, et õpetajatel on raske konkreetseid oskusi üldoskuste valdkondade alla liigitada, nt arutlus- ja järeldusoskused liigitasid 80% ja oskuse keskendumise ühele tegevusele 71% õpetajaid tunnetus- ja õpioskuste hulka. Samas selgus, et erivajadustega laste arendamisel tuleb vastajate arvates kõige enam teha eraldi tööd just tunnetus- ja õpioskustega (Karindi & Tamm, 2019).

Lapsevanemal on suur vastutus ja õigus otsustada, milline on koolieelses eas lapse arengukeskkond, perekonna kasvatuspõhimõtted jne. Neil on olemas arvamus ja ootused oma lapse arengu osas, kuid puudub pädevus analüüsida, millised oskused millises vanuses lastel peaksid kujunema (Palts & Häidkind, 2013). Lasteaias töötava õpetaja kvalifikatsiooninõueteks on kõrgharidus ja pedagoogilised kompetentsid (Koolieelse..., 2013). Õpetaja kutsestandardis (tase 6) (Kutsestandardid, s.a.) on välja toodud, et õpetaja rolliks on olla õppijale arengupartneriks ja võimestada õppijat nii, et õppimine oleks õppijale

täenduslik ja tema potentsiaali avav. Kutsestandard toob mh välja, et õpetaja on teadlik õppija kognitiivse arengu alustest ning õppimist mõjutavatest teguritest ja seaduspärasustest ning oskab selgitada välja rühma ja õppija õpioskuste taseme, et selle järgi seada õpieesmärgid ja planeerida tegevused. Samuti on tal oskused märgata õppija individuaalseid õpivajadusi ja toe vajadust (Kutsestandardid, s.a.) .

Kutsestandardi järgi on õpetaja suuteline kõigile õppijatele tagama võimetekohase õppe, arvestab õppija toetamisel tunnetusprotsessidega ning kogub andmeid õppijate arengu kohta ning toetab eakohase arenguga õppija kujunemist. Lisaks sellele teeb ta õppija arendamisel koostööd lapsevanematega ja teiste osapooltega ning nõustab neid. Vajadusel oskab ta õpikeskonda kohandada (Kutsestandardid, s.a.) . See tähendab, et lasteaias töötav õpetaja omab pädevust õpioskusi hinnata ja arendada ning ka õppetööd planeerida nii, et iga õppija oleks toetatud.

Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused

Õpioskused on oluliseks osaks ennastjuhtiva õppija kujunemisel (Eesti elukestva..., 2014; Haridusvaldkonna arengukava..., s.a.) ja õppimise eesmärgiks on, et õppija oskaks ise oma õppimist juhtida (Eesti elukestva..., 2014; Kikas 2020; OECD, 2018b). Õpioskuste kujundamisega tehakse algust juba lasteaias (Õun, Tuul & Ugaste, 2020). Koolieelses eas seostatakse õpioskusi tunnetusoskustega ja ka õppekavades on valdkonna nimetuseks “tunnetus- ja õpioskused”. Väikesel lapsel arenevad erinevad oskused sh õpioskused lõimitult läbi mängu, avastamise ja eakaaslastega suhtlemise (Markowitz *et al.*, 2018; Weiland & Yoshikawa, 2013). Õpioskuste kujundamiseks ja hindamiseks peaksid last ümbritsevad täiskasvanud olema teadlikud, millised on koolieelses eas lapse oskused ja tundma nii õppimise üldisi seaduspärasid kui ka koolieelse ea arengulisi eripärasid (Kikas, 2008b).

Eestis on lasteaialaste õpioskuste osas läbi viidud mõned uuringud. Nendest selgub, et õpetajad peavad tunnetus- ja õpioskuste hindamist pigem lihtsaks (Neudorf jt, 2017), kuid täpsemalt uurides selgub, et teadmised on nende endi arvates selles valdkonnas teiste üldoskustega võrreldes kõige madalamad (Karindi & Tamm, 2019). Sikut (2016) osutab, et spetsiifiliste ülesannete leidmine tunnetus- ja õpioskuste hindamiseks on eripedagoogidelegi keeruline.

Riiklikus õppekavas on ekspertide kaasabil välja toodud 6-7a laste eeldatavad arengutulemused mh tunnetus- ja õpioskuste valdkonnas, nooremates vanustes kehtivad orientiirid tuleb õpetajatel sõnastada lasteaia õppekavades.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas kajastuvad õpioskused lasteaedade õppekavades, mida mõistavad õpetajad õpioskuste all ja kuidas nad enda sõnul hindavad ning arendavad 2-5aastaste laste õpioskusi.

Uurimistöö käigus otsitakse vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

1. Kuivõrd kajastuvad õpioskused lasteaedade õppekavades 2-5 aasta vanuste laste puhul?
2. Kuidas on väljendatud lasteaedade õppekavades õpioskuste arenemist 2-5 aasta vanustel lastel?
3. Mida hõlmab endas mõiste “õpioskused” lasteaiaõpetajate jaoks?
4. Kuidas lasteaiaõpetajad enda sõnul õpioskusi hindavad ja arendavad?

Metoodika

Valim

Uurimuse eesmärgi täitmiseks moodustati kaks valimit, mis omavahel täielikult ei kattunud. Lasteaedade õppekavade analüüsimiseks kasutati kriteeriumvalimit: valiti lasteaiaid, mille kodulehel oli avalikult olemas lasteasutuse õppekava, milles kirjeldati laste eeldatavaid üldoskusi vanuste kaupa.

Analüüsimiseks sobivate lasteaedade õppekavade leidmiseks võeti aluseks riigiportaalis eesti.ee olevad lasteaedade kontaktid, mille kaudu liiguti lasteaia veebilehel oleva õppekavani. Kasutati juhusliku arvu generaatorit *random.org*, kuhu sisestati maakonna lasteaedade arv ja genereeriti juhuslik arv. Seejärel loendati riigiportaalis selle maakonna lasteaedade nimekirjas järjekorras vastava lasteaiani ning seejärel valiti järgnevad kolm kriteeriumitele vastavat lasteaeda valimisse. Kui sobivaid lasteaedu oli maakonnas vähem kui kolm, siis valiti kõik lasteaiaid, kus leidis kriteeriumile sobiv õppekava. Ühest maakonnast (Hiiumaa) ei õnnestunud uurijal leida ühtegi sobiva õppekavaga lasteaeda. Harjumaalt valiti valimisse rohkem lasteaedu (N=7), kuna selles maakonnas on võrreldes teiste maakondadega oluliselt rohkem lasteaedu.

Kokku uuriti 42 lasteaia õppekavasid. 25 lasteaeda (vt lisa 1) asus linnades, sh 15 neist paiknesid maakonnakeskustes. Maalasteaedu oli valimis 18 (42%). Keskmiselt oli lasteaedades 9,3 rühma (vahemikus 2-30 rühma). 7-12 rühmalisi lasteaedu oli kõige rohkem (N=19), kuni 6 rühmaga lasteaedu oli 16 ja rohkem kui 12 rühmaga lasteaedu 7.

Lasteaiaõpetajate valimi moodustamisel kasutati mugavusvalimit. Uurimuses osales 44 tavarühmas töötavat õpetajat (vt tabel 5). Neist rohkem kui pooled (N=25; 57%) töötasid vastamise hetkel aiarühmas ja tööstaaž õpetajana oli kõige sagedamini (N=30; 68%) 11 või rohkem aastat. Enamiku õpetajate (N=37; 84%) ettevalmistus vastas nende enda hinnangul täielikult õpetajate kvalifikatsiooninõuetele. 4 õpetajat omandas erialast haridust, neist kolm olid viimasel kursusel, kahel õpetajal oli keskeriharidus ja üks jättis täpsustamata.

Tabel 5. Taustaandmed õpetajate (N=44) kohta

Töökogemus (aastates)	Praegune rühmaliik			Kvalifikatsioonile vastavus	
	aiarühm	liitrühm	sõimerühm	täielikult	osaliselt
>11	14	7	9	27	3
6-10	4	2		6	
1-5	4	1		4	1
<1	3				3
Kokku	25	10	9	37	7

Küsitlusele vastanud õpetajad töötasid uurimise ajal erinevas vanuses (2-7a) lastega. Kõige enam oli õpetajaid (N=19), kelle rühmas olid lapsed vanuses 5-6 aastat. Koolieelikuid oli 12 õpetaja rühmas, viie õpetaja rühmas oli ka alla 2-aastaseid lapsi.

Andmekogumine

Antud uurimistöös kasutati andmete kogumiseks kahte meetodit: dokumentatsiooni (õppekava peatükid) analüüsi ja kirjalikku küsitlust (küsimustik rühmaõpetajale).

Lasteaedade õppekavade peatükkidest (õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, põhimõtted, sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused õppekava läbimisel vanuseti; lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted, sealhulgas korraldus (Koolieelse..., 2008, § 2)) otsiti laste eeldatavaid tunnetus- ja õpioskusi vanuste järgi. Õppekavast valiti analüüsimiseks tunnetus- ja õpioskuste valdkonnas eeldatavad oskused vanuses 2-5a.

Õpetajate küsimustiku koostamisel olid aluseks teoreetilises ülevaates läbitöötatud allikad (Karindi & Tamm, 2019; Kikas, 2008a; 2008b; 2010; 2015c; Kikas jt, 2018; Koolieelse lasteasutuse..., 2008; Männamaa & Marats, 2009; Neudorf jt, 2017; Sikut, 2016). Küsimustikus (vt lisa 2) oli kolm osa: 1) küsimused õpioskuste mõiste kohta, paluti tuua näiteid igapäevasest tööst; 2) küsimused õpioskuste hindamise kohta ning 3) küsimused selle kohta, kuidas ja mis tegevustes arendatakse laste õpioskusi. Küsimustikus oli kokku 15

küsimust, neist enamus valikvastustega ja viis olid avatud küsimused. Avatud vastusega küsimused andsid vastajale võimaluse kirjeldada täpsemalt õpioskuse mõistet, tuua näiteid õpioskuste kohta, kirjeldada, mis nende arvates väljendavad probleeme õpioskuste omandamisel ja kirjeldada täpsemalt, milliseid soovitusi on õpetajad endi sõnul andnud lapsevanematele. Ankeedi lõpus oli neli küsimust vastaja üldandmete kohta. Esmalt piloteeriti küsimustikku, see paluti täita ühel õpetajal. Piloteerimise tulemusel vahetati küsimustikus kahe küsimuse asukoht ja vähendati näidete arvu ühes küsimuses. Kuna muudatused olid väga vähesed, arvestati piloteerimisel osalenud õpetaja vastused hiljem põhiuuringu valimi hulka.

Uurimus viidi läbi 2022. aasta aprilli esimeses pooles. Koolieelse lasteasutuse direktorite kontaktaadressidele saadeti e-kirjad (vt lisa 2) palvega, et ta edastataks õpetajate meiliaadressid, kes töötavad tavarühmas ning on nõus küsitlusele vastama või kiri edastataks lasteaia tavarühma õpetajatele. Lisaks kasutati küsitletavate leidmiseks magistritöö autori isiklikke kontakte. Küsitlusele vastamine oli vabatahtlik ja anonüümsuse tagamiseks ei küsitud lasteaia ega vastaja nime. Õppekavasid analüüsiti anonümiseeritud kujul, igale lasteaiale anti enne andmete sisestamist kood.

Andmeanalüüs

Lasteaedade õppekavades analüüsiti kõigepealt seda, kuidas on õppekavades õpioskused defineeritud. Selleks otsiti õppekavadest, kas ja mil moel on õpioskused seal defineeritud. Definitsiooni leidmisel pandi see tabelisse kirja ja kui õppekavast ei olnud see leitav, jäeti tabelis lahter tühjaks.

Õppekavades kirjas olevad tunnetus- ja õpioskused sisestati vanuste kaupa (iga vanuse õpioskused eraldi) Microsoft Exceli tabelisse. Kategooriatena kasutati õpioskuste jaotust õppimise-õpetamise etappide kaupa (Kikas 2015c) ja iga õppekavas kirjas olev tunnetus- ja õpioskus sisestati sobiva kategooria alla (deduktiivne analüüs), eraldi grupina sisestati oskused, mis ei sobitunud kategooriatega. Seejärel grupeeriti sarnased oskused kategooriate sees, kasutades suunatud sisuanalüüsi. Mitmest osast koosnevad kirjed eraldati analüüsi käigus eraldi kirjeteks, kui need osad sobitusid erineva kategooria alla või kategooria siseselt erinevasse gruppi. Seejärel leiti, milliseid oskusi esines õppekavades kõige rohkem ja kui suures osas lasteaedade õppekavadest vastav oskus esines.

Küsimustikega kogutud tulemuste analüüs toimus järgmiselt. Valikvastustega küsimuste puhul sisestati ja korrastati andmed Microsoft Exceli tabelis. Valikvastusega küsimuste puhul muudeti sõnalised vastused numbrilisteks koodideks, mitme vastusevariandiga vastused grupeeriti tabelis ümber: iga vastusevariant sisestati vastava

vastuse veergu ning seejärel kodeeriti numbrilisteks. Seejärel kasutati andmete analüüsimiseks (kirjeldav statistika: keskmine, standard hälve, miinimum, maksimum, protsendid) andmetöötlusprogrammi IBM SPSS Statistic. Avatud küsimustele saadud vastuste analüüsimiseks kasutati kvalitatiivse andmeanalüüsi meetodeid (deduktiivne analüüs kombineerituna induktiivse lähenemisega): lugemise käigus märgistati vastustes märksõnad (koodid), lahutati pikemad kirjed osadeks ja grupeeriti sisult sarnased vastused erinevate kategooriate alla.

Tulemused

Esmalt antakse ülevaade sellest, kuidas on defineeritud õpioskused lasteaedade õppekavades, millised õpioskused on lasteaedade õppekavades määratletud 2-5aasta vanustel lastel ning kuidas on väljendatud lasteaedade õppekavades õpioskuste arengut. Teises osas kirjeldatakse, mida hõlmab mõiste “õpioskused” õpetajate jaoks ja kuidas õpetajad enda sõnul õpioskusi hindavad ja arendavad. Lisaks võrreldakse kahe valimi põhjal saadud tulemusi omavahel.

Õpioskused lasteaedade õppekavades

Kõikide uuritud lasteaedade (N=42) õppekavades oli valdkond “tunnetus- ja õpioskused” ära märgitud. 83% (N=35) lasteaedade õppekavades oli see defineeritud riiklikust õppekavast (Koolieelse lasteasutuse..., 2008) lähtudes. Ülejäänud analüüsitud õppekavades (N=7) valdkonna olemust ei defineeritud.

Kõikides uuritud õppekavades olid kirjas eeldatavad tunnetus- ja õpioskused vanuses 3-7 a. Vanused olid õppekavades määratletud kas kaheaastase vanusevahemikuna, nt 3-4aastased (N=26 õppekava) või aastana, nt 3-aastased (N=16 õppekava). 16 lasteaia õppekavades polnud eeldatavaid tunnetus- ja õpioskusi sõnastatud 2-aastastele lastele.

Eeldatavaid tunnetus- ja õpioskusi oli lasteaedade õppekavades kirjas 3-20 oskust ühe vanuse kohta (keskmiselt 10-11 oskust; vt lisa 1). 34 analüüsitud õppekavas olid eeldatavad tunnetus- ja õpioskused sõnastatud lähtudes juhendmaterjalist (Männamaa & Marats, 2009), kuid oskuste sõnastust oli lühendatud, kohendatud, oskusi oli kirjas natuke vähem või rohkem. Kaheksa lasteaia õppekavas kirjas olevad tunnetus- ja õpioskused olid täpselt samad kui juhendmaterjalis, mis osutab, et õpetajad ise õppekava koostades neid lahti mõtestanud ei olnud.

Tabelis 6 on välja toodud tunnetus- ja õpioskused vanuses 2-3 a ning tabelis 7 vanuses 4-5a, mida esines analüüsitud lasteaedade õppekavades kõige rohkem. Kirjas on õppekavades

kõige sagedamini märgitud oskus iga õpioskuste kategooria kohta (Kikas, 2015c) või oskused, mida esines rohkem kui 70% analüüsitud õppekavades.

Tabel 6. Tunnetus- ja õpioskused lasteaedade õppekavades vanuses 2-3 a.

Kategooriad	2-aastased		3-aastased	
	oskused	%	oskused	%
Õppimiseks häälestumine	Soovib (oskab) tegutseda teistega kõrvuti.	69	Oskab planeerida ja organiseerida tegevusi täiskasvanu abiga.	67
Õpitava vastuvõtmine ja kodeerimine	Keskendub lühikeseks ajaks ühele tegevusele.	92	Keskendub tegevusele lühikeseks ajaks, tema tähelepanu ei ole veel püsiv.	83
Õpitava salvestamine ja säilitamine	Oskab rühmitada objekte ühe nähtava omaduse järgi.	85	Oskab rühmitada esemeid ühe või mitme tajutava omaduse või nimetuse järgi.	88
Õpitu kättesaamine ja kasutamine	Kasutab omandatud teadmisi, seoseid ja tegevusi samas situatsioonis ning kontekstis.	61	Mõistab osaliselt lihtsamat kõnet ka ilma toetava vihjeta ning saab aru lihtsamatest ülekantud tähendustest.	55

Õppimiseks häälestumise osas oodatakse 2 ja 3 aastaste laste puhul, et nad sooviksid tegutseda teiste lastega kõrvuti ning tegutseksid täiskasvanu toel. Lisaks tabelis märgitule oodati 2-aastaste laste puhul mitmete õppekavade (N=17; 65%) järgi lapselt ka osalemist ühistevuses. Õpitava vastuvõtmise ja kodeerimisega seoses oodatakse, et selles vanuses laps keskenduks tegevusele lühikeseks ajaks, kuid ei täpsustata seda ajaliselt. 2-aastaste laste puhul oli kirjas ühes õppekavas ootus “keskendub 10 minutiks ühele tegevusele, silmatorkavale stiimulile või omadusele” (LA 42). 3-aastaste laste eeldatavate tulemuste puhul oli õppekavades ajalisi täpsustusi rohkem: neljas uuritud õppekavas (LA 20, 23, 41, 42) oli kirjas ootus, et laps keskenduks täiskasvanuga koos tegutsedes 15 minutit, ühes õppekavas (LA 9) täpsustati, et “haarava tegevusega tegutseb 5 minutit” ja ühes õppekavas (LA 42) oli kirjas ootus “laps kuulab keskendunul juttu 5-6 minutit”. Õpitava salvestamise ja säilitamisega seotud oskustest oodati uuritud õppekavades oskust rühmitada, 2-aastaste laste puhul oli kahes õppekavas (LA 10, 21) kirjas ootus “oskab asju rühmitada välimuse ja omaduse järgi” ja ühes (LA 18) “laps saab hakkama lihtsamate rühmitamisülesannetega ühe nähtava omaduse või tunnuse (värvuse, suuruse, vormi vm) järgi”. 3-aastaste puhul täpsustati

kolmes õppekavas (LA 13, 15, 27), et laps peaks seda tegema juhendamisel. Õpitu kättesaamise ja kasutamise kohta oli õppekavades eeldatavaid oskusi sõnastatud kõige harvem - kõige sagedamini (61% õppekavadest) märgiti, et 2-aastane laps suudab oskusi rakendada sarnases olukorras ja 3-aastane laps mõistab lihtsamaid ülekantud tähendusi (vt tabel 6).

Vanuses 4-5 aastat (vt tabel 7) oodatakse õppimiseks häälestamisega seotud oskustes lapselt võrreldes eelmise vanusega suuremat iseseisvust, reeglite järgimist, kuid ei täpsustata, milliste reeglite järgimist oodatakse.

Tabel 7. Tunnetus- ja õpioskused lasteaedade õppekavades vanuses 4-5 a.

Kategooriad	4-aastased		5-aastased	
	oskused	%	oskused	%
Õppimiseks häälestumine	Järgib lihtsaid reegleid.	67	Tegutseb lühikest aega (lühiajaliselt) iseseisvalt.	76
Õpitava vastuvõtmine ja kodeerimine	Keskendub tegutsedes mitmele nähtavale ja eristatavale tunnusele ning jaotab oma tähelepanu.	59	Keskendub tegevusele huvipakkuvale tegevusele mõnikümmend minutit (kuni 20 min).	81
			Oskab vaadelda ning märgata detaile, olulisi tunnuseid ja seoseid.	76
Õpitava salvestamine ja säilitamine	Liigitab lihtsamate üldmõistete või mitme tunnuse järgi.	76	Omandab teadmisi kogemuste ja kõne kaudu.	76
			Eristab rühmi ja oskab neid võrrelda.	76
			Konstrueerib, katsetab ja uurib erinevaid võimalusi.	74
Õpitu kättesaamine ja kasutamine	Saab aru mõistatustest ja lihtsamatest piltlikest võrdlustest.	71	Räägib esemetest, mis pole kohal, ja olukordadest, mis toimusid minevikus või leiavad aset tulevikus, fantaseerib.	67

Õpitava vastuvõtmine ja kodeerimisega seoses peetakse oluliseks oskust keskenduda, 4-5-aastaste laste puhul oodatakse tähelepanu tahtliku kontsentreerimise oskust. Näiteks oli LA 42 õppekavas 4-aastaste laste oskusena kirjas “suudab korraga järgida 6-7 objekti ühte tunnust” ja 5-aastaste oskusena “suudab korraga järgida kuni 8 objekti ühte tunnust”, “leiab kahte pilti võrreldes 5 erinevust iseseisvalt”. Õpitava salvestamise ja säilitamise oskustest oodatakse õppekavades 4-aastaselt lapselt infot rühmitada, 5-aastaste puhul on

ootuseks oskus kasutada kõnet teadmiste omandamisel ja oodatakse, et laps katsetaks ja uuriks. Õpitu kättesaamise ja kasutamisega seotud oskustest oodatakse 4-aastaselt lapselt võrreldes eelmise vanusega oskust mõista järjest keerukamaid kõnes väljendatavaid konstruktsioone ja 5-aastaselt lapselt oskust rääkida sellest, mis ei ole parasjagu nähtaval või on toimunud minevikus, samuti oodatakse fantaasia arengut.

Õpetajate hinnangud

Arusaam õpioskustest

Kolmanda uurimisküsimusena sooviti teada saada, mida tähendab mõiste “õpioskused” õpetajate jaoks. Õpetajatel paluti küsimustikus selgitada, mis on nende arvates õpioskused ja tuua näiteid 2-5aasta vanuste laste õpioskustest.

Õpetajatelt (N=44) saadud selgitused õpioskuste olemuse kohta kodeeriti induktiivselt, tekkis seitse erinevat kategooriat (vt tabel 8). 19 õpetajat kirjeldasid õpioskusi üldistatult kui teadmiste ja oskuste omandamise oskust. Siia arvestati ka need viis vastajat, kes lähtusid juhendmaterjalis (Männamaa & Marats, 2009) olevast definitsioonist, nt “See on suutlikkus hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi, uurida, avastada ja katsetada” (liitrühma õpetaja).

Tabel 8. Õpetajate vabavastuste alusel tekkinud kategooriad õpioskuste olemuse kohta.

Kategooria	Kood	Näited vastustest (muutmata kujul)
Teadmiste ja oskuste omandamine	Õppimine Eeldus õppimiseks	Õppima õppimine läbi igapäevategevuste ja mängimise; see on viis, kuidas laps lasteaias uusi teadmisi omandab; need on eeldusoskused, et tulevikus omandada akadeemilisi teadmisi.
Õppimiseks häälestamine	Valmisolek õppida Motiiv, huvi Tunnetega toimetulek	Õpioskused on valmisolek õppida uusi asju; soovib kooli minna ja targaks saada; on uudishimulik ja tunneb ümbritseva vastu huvi; saab iseenda ja oma tunnetega hakkama ja juhib neid; ...tunneb huvi erinevate asjade vastu...
Õpitava vastuvõtmine ja kodeerimine	Hangib teavet keskendub	Oskus pöörata tähelepanu, oskus kuulata; suutlikkus hankida ümbritsevast teavet; kas laps on võimeline keskenduma talle antud tegevusele ja selle lõpuni viima.
Õpitu salvestamine ja säilitamine	Uurimistegevus Seostamine	Oskus uurida ja katsetada; oskus, kuidas laps uurib, katsetab, suudab infot saada; oskust varasemaid teadmisi uutega seostada”
Õpitu	Mõistmine	Kuidas ta saab aru lihtsatest käsklustest, nagu

kasutamine	Kasutamine mängus, tegevustes	võta pliiats, joonista lill jne; võime aru saada antavast ülesandest
Emotsioonid	Tunded Tujud Rahulolu	Saab iseenda ja oma tunnetega hakkama ja juhib neid; oskus õppida "erinevate tujudega; rahulolu tundmisest oma tegevuse sooritamisel
Muu	Koristamine Eneseteenindusoskused	Koristab enda järelt, enne kui võtab midagi muud; on eelkõige 2-5aastasel eneseteenindusoskused; õpib sööma, potil käima, riietuma, käsi pesema, mängima, joonistama jne

Õppimiseks häälestamisega seotud oskusi, nagu valmisolek õppida, motiiv, huvi, tunnetega toimetulek, kirjeldasid 15 vastanut. Sama palju oli õpetajaid, kes märkisid ära õpitava vastuvõtmise ja kodeerimise oskusi (keskendumine, teabe hankimine). Õpitava salvestamise ja säilitamisega seotud oskused (uurimistegevus, seoste tekitamine) olid kirjas 10 õpetaja vastuses ning õpitu kasutamise seotud oskused 7 õpetaja vastuses. Kategooria "muu" alla koondusid kolme õpetaja poolt nimetatud oskused nagu enda järelt koristamine, söömine, mis õppekavas kuuluvad enesekohaste oskuste hulka.

Õpetajatel paluti järgnevalt tuua näiteid õpioskustest, mida kindlasti peaks laps mingis vanuses oskama. Rakendati deduktiivset analüüsi - vastustest eristati koodid lähtudes õpioskuste kategooriatest ning kategooria "muu" alla jäid oskused, mis otseselt õpioskuste hulka ei kuulu. Näited õpetajate poolt sõnastatud õpioskustest on vanuste ja kategooriate kaupa esitatud lisas 4.

Kahe- ja kolmeaastase lapse puhul nimetati kõige enam kategooria "muu" alla kuuluvaid oskusi, vastavalt 27 ja 26 õpetaja poolt. Kaheaastase lapse puhul oli kõige enam nimetatud eneseteenindusoskusi (N=17), kuus õpetajat nimetasid kõne arenguga seotud oskusi, üksikute õpetajate poolt nimetati veel loendamist, nime teadmist, põhiliigutuste arenemist, kõnni täpsustumist ja põhivärvide tundmist. Kolmeaastase lapse puhul toodi seevastu välja erinevate õppe-kasvatustöö valdkondade oskusi: keel ja kõne (N=11), mina ja keskkond (N=5), kunst (N=4), matemaatika (N=2). Eneseteenindusoskustega seotud näiteid oli 4, mis on tunduvalt vähem kui eelmises vanuses. Nelja-aastaste puhul oli see kategooria teisel (N=19) ning 5-aastase lapse puhul kolmandal kohal (N=18), kõige enam nimetati valdkonna keel ja kõne oskusi (N=12 ja N=9). Veel oli 4-aastase lapse puhul nimetatud 5 õpetaja poolt eneseteenindusoskusi ning 2 õpetaja poolt oskust aru saada arvumõistest, 5-aastaste puhul valdkondade mina ja keskkond (N=4), matemaatika (N=3) ja eneseteenindusega (N=2) seotud oskusi.

Neljaaastase lapse puhul nimetati õpioskustena, mida laps peaks selles vanuses kindlasti oskama, kõige enam õppimiseks häälestamisega seotud oskusi ($N=26$). Õpetajad pidasid oluliseks laste huvi erinevate tegevuste ja ümbritseva vastu, oskust tegutseda nii iseseisvalt kui ka koos kaaslastega. Teistes vanustes oli see kategooria teisel kohal, seda oli nimetatud 2-aastase lapse puhul 16, 3-aastase lapse puhul 23 ja 5-aastase lapse puhul 22 korral. Viieaastase lapse õpioskustena nimetati kõige rohkem õpitu kättesaamisega ja kasutamisega seotud oskusi ($N=24$), oluliseks peeti oskust kasutada õpitud erinevates tegevustes (mängudes), seda nimetas 12 õpetajat. Selle kategooria oskusi nimetati 2-aastase lapse puhul 12, 3-aastase lapse puhul 9 ja 4-aastase lapse puhul 16 korral.

Kõige vähem nimetati õpioskustena, mida laps peaks kindlasti mingis vanuses oskama, õpitu salvestamise ja säilitamisega seotud oskusi, mida nimetati 2-aastase lapse puhul 5 ja ülejäänud vanustes 7 õpetaja poolt. Õpitu vastuvõtmise ja kodeerimise oskusi oli erinevates vanustes nimetatud vastavalt 12, 10, 11 ja 12 õpetaja poolt.

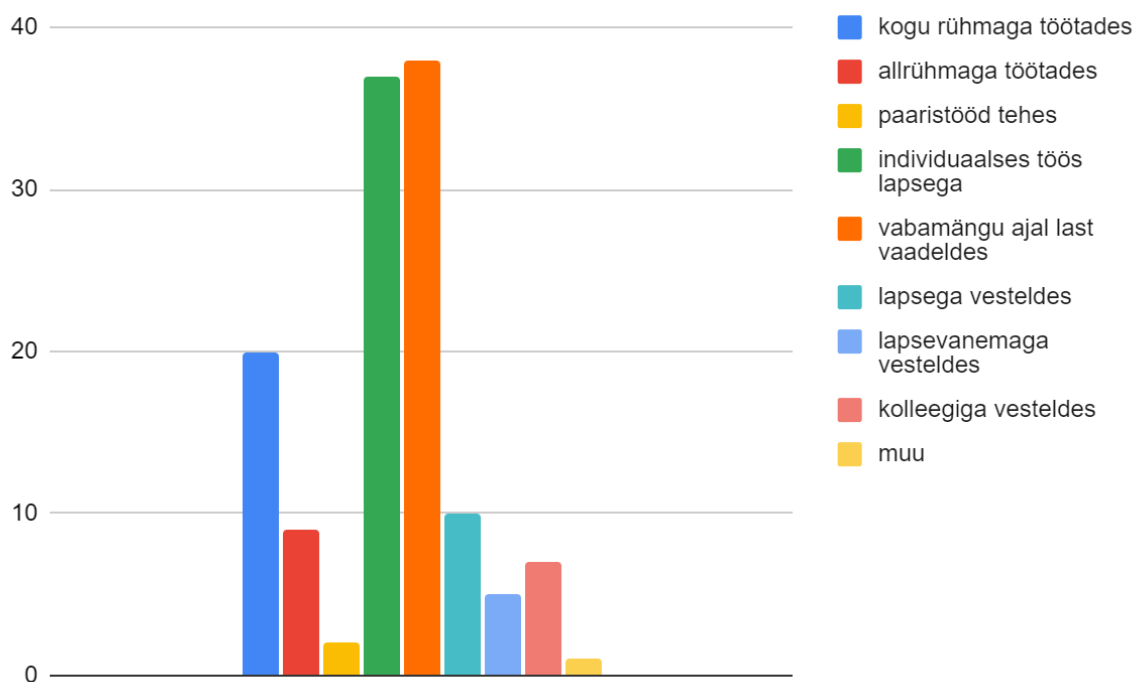
Üle eespool kirjeldatud vanuste võib õpetajate vastuste alusel öelda, et mida noorem on laps, seda keerulisem on õpioskusi eristada teiste valdkondade oskustest. Õpioskusi läheb vaja mistahes uute teadmiste ja oskuste omandamisel ning nende eraldamine on valdkondade lõimimisega tegelevale õpetajale keeruline. Kuus õpetajat kirjutasid küsimuse juurde lisaks mõtte, et lapsed on erinevad ja arenevad erinevas tempos ning seetõttu on keeruline hinnata, mida mingis vanuses laps võiks osata. Samas saab andmete põhjal siiski öelda, et kõik neli õpioskuste kategooriat olid igas vanuses laste puhul esindatud: õppimiseks häälestumisega seotud oskusi oli kõige rohkem ning vanuse kasvades tõusis õpitu kättesaamisega ja kasutamisega seotud oskuste tähtsus.

Õpetajate vastustest selgus, et nad peavad laste õpioskuste hindamist ja arendamist oma igapäevases töös väga oluliseks ($N=29$; 66%) või pigem oluliseks ($N=14$; 32%). Neljanda uurimisküsimusena sooviti täpsemalt teada, kuidas lasteaiaõpetajad enda sõnul õpioskusi hindavad ja arendavad.

Õpioskuste hindamine

Õpetajatel paluti anda hinnang, kui kiiresti nad saavad oma igapäevatöös ülevaate, millisel tasemel lapse õpioskused on. 55% õpetajatest ($N=24$;) arvasid, et selleks kulub 2-3 kuud, vähem oli neid õpetajaid, kes enda sõnul saavad ülevaate nädalaga ($N=11$), paari päevaga ($N=5$) või poole aastaga ($N=4$).

Küsi, kuidas õpetajad koguvad informatsiooni 2-5 aastaste laste õpioskuste taseme eale vastavuse kohta (vastajad said valida kuni kolm etteantud vastust). Õpetajad vastasid, et infot kogutakse peamiselt vabamängu ajal last vaadeldes (N=38; 86%) ja individuaalses töös lapsega (N=37; 84%). Veidi vähem oli neid õpetajaid, kes saavad informatsiooni õpioskuste eakohasuse kohta kogu rühmaga töötades (N=20; 45%). Üks aiarühma õpetaja vastas “muu”, lisades, et “kõikidesse ruutudes tahaks linnukese teha. Suvaliste kolleegidega vesteldes vast mitte eriti, aga tugispetsidega küll”. Tulemused on kajastatud joonisel 1.

Joonis 1. Viisid, kuidas õpetajad (N=44) koguvad informatsiooni 2-5a lapse õpioskuste eakohasuse kohta.

Lapse arengu hindamise käigus peaksid tulema esile mh probleemid õpioskuste omandamisel, seetõttu küsiti õpetajatelt, millised 2-5aastase lapse probleemid lasteaias viitavad nende arvates õpioskuste mahajäämusele. Õpetajate vastused kodeeriti induktiivselt. Moodustunud kategooriad (9) on esitatud lisa 5. Kõige sagedamini nimetasid õpetajad (N=29) probleemidena, mis nende arvates viitavad õpioskuste mahajäämusele, probleeme suhtlemisel. Sealjuures nimetati probleeme nii kõne arengus ja sõnavara omandamisel kui ka lapse soovimatust teistega suhelda. Raskusi osalemisel tegevustes ja mängudes nimetas 21 õpetajat, tuues kõige enam välja probleemina huvi puudumise (N=13), aga märgiti ka soovimatust kaasa teha ja oskamatus mängu algetada. Vähest pingutamist ja püsivust pidas õpioskuste probleemiks 15 õpetajat, valdavalt nimetati probleeme keskendumisel.

Eneseregulatsioonioskuste probleeme nimetas 10 õpetajat. Veel pidasid õpetajad enda sõnul probleemideks enesehinnangu, teadmiste omandamise, eneseteeninduse, eale vastavuse ja kodu mõjuga seotud probleeme.

Õpetajad on enda sõnul 2-5 aastase lapse õpioskuste eakohasuse üle otsustamisel väga kindlad või pigem kindlad (N=20; 45%) või ei tunne end ei kindlalt ega ka ebakindlalt (vastusevariant “keskmine” (N=14; 32%), 9 õpetajat (20%) märkis, et nad on pigem ebakindlad. Kaheksa õpetajat kasutas sellele küsimusele vastates võimalust põhjendada oma hinnangut. Õpetajad tõid põhjendades välja, et lapsed on erinevad ja arenevad erinevas tempos. Üks aiarühma õpetaja, kes lõpetab alushariduse pedagoogika bakalaureust ja oli töötanud lasteaias alla aasta, kirjutas, et ta on väga ebakindel vähese kogemuse tõttu.

Õpioskuste arendamine

Õpioskuste arendamine peaks olema lasteaias igapäevane töö, seetõttu uuriti õpetajatelt, kui sageli nad oma rühma nädala- või kuukavades sõnastavad eesmärgid õpioskuste arendamiseks ja paluti tuua konkreetne näide sõnastatud eesmärgist. Selgus, et pooled (N=22) vastanud õpetajatest sõnastavad vastava eesmärgi enda sõnul enamasti, kolmandik (N=14; 32%) teeb seda enda sõnul alati.

Õpetajate poolt sõnastatud eesmärkide (N=54) analüüsimiseks grupeeriti need õpioskuste nelja kategooria alla ja loendati. Kõige rohkem sõnastati eesmäärke õpitu kättesaamise ja kasutamise oskuste kohta (N=14), õpetajad ootavad, et laps mõistaks korraldusi, kasutaks õpitut mängus ja oskaks sõlmida kokkuleppeid kaaslastega. Õpitu salvestamise ja säilitamise oskustest (N=13) ootavad õpetajad, et laps omandaks uusi seoseid, teadmisi, oskusi läbi praktilise tegevuse, avastaks, uuriks ja katsetaks ning kasutaks meeldejätmiseks kordamist. Eesmärkide hulgas, mis puudutavad õppimiseks häälestamise oskusi (N=11), nimetasid õpetajad, et laps peaks tundma huvi ja soovima õppida, osaleks tegevustes, teeks koostööd kaaslastega ja täidaks kokkulepitud reegleid. Õpitu vastuvõtmise ja kodeerimisega seotud eesmärkide osas (N=7) ootavad õpetajad lapselt keskendumist tegevusele, nt “Laps suudab hoida tähelepanu ühe tegevuse juures kuni 30 minutit”. Lisaks õpioskuste kategooriatesse kuuluvale tõid 9 õpetajat nädala- või kuuplaani eesmärgina välja matemaatika (N=5) ning mina ja keskkond (N=3) valdkonna eesmäärke ning ühel juhul oli kirjas eneseteenindusoskustega seotud eesmärk.

Õpioskusi rakendab laps alati, kui ta midagi juurde õpib. Seega on õpetaja ülesanne luua tingimused ja võimalused õpioskuste kasutamiseks igapäevaselt. Õpetajatelt küsiti, mil

moel nende arvates teatud olukordade loomine võiks mõjutada õpioskuste arengut.

Hinnangud anti 5-pallisel skaalal, kõikide olukordade keskmine hinnang oli üle 4 (vt tabel 9).

Tabel 9. Õpioskuste arengut mõjutavad olukorrad õpetajate hinnangul.

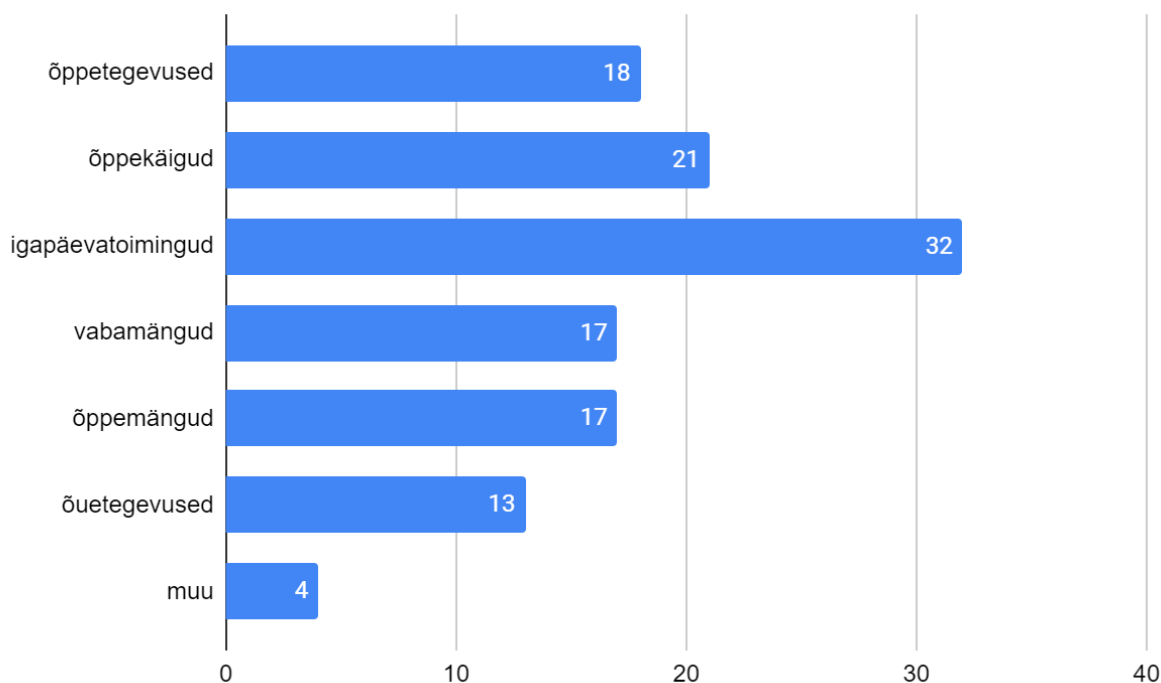
Kuivõrd mõjutab Teie arvates õpioskuste arengut see, kui loote olukordi, kus laps saab....	M*	SD	Min
seostada uusi teadmisi varasemate kogemustega.	4,52	0,66	3
kasutada omandatud teadmisi erinevates olukordades ja tegevustes.	4,52	0,66	3
tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest.	4,52	0,73	3
arutleda omandatud teadmiste ja oskuste üle.	4,48	0,70	3
täiskasvanu toel tulla toime ebaõnnestumisega.	4,45	0,70	3
hinnata oma tegevuse tulemuslikkust.	4,20	0,76	2
kavandada ise oma tegevust ja teha valikuid.	4,07	0,90	2

* M- aritmeetiline keskmine 5-palli skaalal (1-väga vähe ja 5-väga palju). Kõikide väidete maksimumtulemus oli 5.

Õpetajate arvates mõjutab kõige enam ($M=4,52$) õpioskuste arengut olukordade loomine, kus laps saab seostada uusi teadmisi varasemate kogemustega, kasutada omandatud teadmisi erinevates olukordades ja tegevustes, tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest. Õpioskusi kõige vähem mõjutavaks peeti võimalusi kavandada ise oma tegevust ja teha valikuid ($M=4,07$).

Üldoskused peaksid arenema läbi erinevate õppekava valdkondade ja nende lõimimisel. Seetõttu küsiti õpetajatelt, milliste teiste õppekava valdkondade õppetegevuste kaudu ja milliste tegevuste kaudu 2-5a laste õpioskused kõige enam arenevad (valida võis kuni kolm õppekava valdkonda). Valitud oli kõiki õppekava valdkondi. Õpetajate sõnul arenevad õpioskused kõige enam valdkondade mina ja keskkond ($N=36$; 82%) ja keel ja kõne ($N=33$; 75%) õppetegevuste kaudu. Kõige vähem märgiti ära muusikaõpetust ($N=5$). Õpetajatelt küsiti ka selle kohta, milliste lasteaia päeva hulka kuuluvate tegevuste raames nende hinnangul laste õpioskused kõige enam arenevad (vt joonis 2). Kõige enam valiti igapäevatoiminguid ($N=32$; 73%), järgnesid õppekäigud ($N=21$ 48%), õppetegevused ($N=18$; 41%), vabamängud ja õppemängud ($N=17$; 39%). Õpetajatelt küsiti, milliseid oskusi nad on toetanud eakaaslastest nõrgemal või erivajadusega lapsel. Vastanud õpetajad on enda sõnul

kõige enam toetanud lastel õppimiseks häälestamise oskusi (N=33, 75%) ning õpitu meenutamise ja kasutamisega seotud oskusi (N=26; 59%).

Joonis 2. Tegevused, mille raames õpioskused õpetajate (N= 44) arvates kõige enam arenevad.

Lapsed arenevad kodu ja lasteaia koostöös, seetõttu küsiti õpetajatelt, milliseid soovitusi on nad andnud lapsevanematele laste õpioskuste toetamiseks. Vastustele anti analüüsi käigus koodid, mis rühmitati seejärel suuremateks kategooriateks, tekkis seitse kategooriat (vt lisa 6). Õpetajad on endi sõnul kõige enam soovitanud lapsevanematele 2-5 aastase lapse õpioskuste toetamiseks veeta ühiselt koos aega (N=28). 14 õpetajat on andnud lapsevanematele nõu õpitu vastuvõtmise ja kodeerimise; 5 õpetajat õpitu salvestamise ja säilitamise oskuste kohta. Lisaks tekkisid kategooriad soovitude kohta seoses eneseteenindusoskuste (N=5), kõne (N=5) ja eneseregulatsiooni oskuste arendamisega (N=4). Seitsmes kategooria oli “muu”, mille all üks sõimerühma õpetaja tõi välja, et ta “ei ole eriti soovitusi andnud”, aiarühma õpetaja aga oli soovitanud vähem kasutada nutiseadmeid.

Õpetajatelt küsiti, kui enesekindlalt nad ennast tunnevad, kui peavad õpetama konkreetsele 2-5a lapsele õpioskusi. Vastanute hulgas oli enim neid õpetajaid, kes tunnevad ennast kindlalt või pigem kindlalt (N=26; 59%), keskmiselt tunneb ennast 13 õpetajat (30%). Vastuse põhjendamise võimalust kasutas 7 õpetajat, kes tõid välja võimalusi enda

enesekindluse vähendamiseks, nagu võimaluse ennast täiendada, otsida abi kirjandusest. Üks algaja aiarühma õpetaja, kes omandab erialast haridust, tõi välja, et ta on pigem ebakindel vähese kogemuse tõttu.

Viimase küsimusena küsiti õpetajatelt, mida nad soovivad uuritava teemaga seoses veel lisada. 29 õpetajat vastas sellele küsimusele. Selgus, et õpetajad (N=17) peavad uurimisteemat oluliseks ("õpioskused on väga olulised igapäevases õppetöös ning nendele on rajatud kogu õppimise vundament") ja aktuaalseks ("seda peaks põhjalikumalt õpetajatele õpetama, mingi aja pärast uuesti", "õpetajad peaksid rohkem õpioskustele tähelepanu pöörama"). Teisena toodi välja (N=7) kodu ja lasteaia koostöö olulisus, nt "laste õpioskused ja teadmised saavutatakse kodu ja lasteaia koostöös". Üks üle 11 aastase kogemusega sõimerühma õpetaja, kelle kvalifikatsioon vastab osaliselt, sõnastas konkreetse ootuse "tuleks paika panna konkreetsed oskuste omandamised aastate järgi".

Arutelu

Õpetamise/õppimise efektiivsus suureneks, kui õpetaja lapse õpioskustele asjakohaselt tähelepanu pööraks (Getinger & Nicaise, 2000; Kikas et al., 2018; Krull, 2018; McClelland, Acock & Morrison, 2006). Koolieas on paljude õpilaste jaoks õpioskuste omandamine probleemiks (Getinger & Nicaise, 2000; Krull, 2018), mis võib väljenduda näiteks selles, et õpilane ei suuda oma õppimist korraldada ja õppimisele kontsentreeruda, ei oska teadmisi omandada (Erg & Kontor, 2013). Muutes laste arengukeskkonda ja kujundades lapsega tegelevate inimeste oskusi lapse arengut toetada (Kõrgesaar, 2020), saame ennetada õpiraskuste tekkimist (Brigman & Webb, 2003).

Koolieelne iga on see aeg, kus õpioskuste kujundamine algab esmakordselt õpetaja juhtimisel. Paraku ei ole selles vanuses väga selgelt defineeritud, mis on õpioskused. Riiklikult on õppekavas sõnastatud eeldatavad arengutulemused ainult 6-7a lastele. Võib arvata, et lasteaiaõpetajad mõistavad õpioskusi erinevalt ja seavad vanuseastmete kaupa õpioskuste valdkonnas sisult ja raskusastmelt ka mitmesuguseid eesmärke. Teadaolevalt ei ole Eestis uuritud, kuivõrd realistlikud need püstitatud ootused koolieelses eas laste jaoks õpioskuste valdkonnas on ja kuidas õpioskusi erinevates vanustes lastele õpetatakse.

Uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas kajastuvad õpioskused lasteaegade õppekavades, mida mõistavad õpetajad õpioskuste all ja kuidas nad enda sõnul hindavad ning arendavad 2-5aastaste laste õpioskusi. Andmeid koguti kahel viisil: õppekavasid uurides ja

õpetajaid küsitledes. Kokku analüüsiti 42 lasteaia õppekavas olevaid tunnetus- ja õpioskuste eeldatavaid tulemusi ning küsitlusele vastas 44 üldrühmades töötavat lasteaiaõpetajat.

Esimesed kaks uurimisküsimust sõnastati õppekavade kohta: kuivõrd kajastuvad õpioskused lasteaedade õppekavades 2-5aasta vanuste laste puhul ja kuidas on väljendatud lasteaedade õppekavades õpioskuste arenemist selles vanustel lastel. Riiklikus õppekavas (Koolieelse lasteasutuse..., 2008) käsitletakse õpioskusi koos tunnetusoskustega, mistõttu on ootuspärane, et ka 83% uuritud õppekavades olid tunnetus- ja õpioskused esitatud liitvaldkonnana ning defineeritud sarnaselt. Kogumiku “Üldoskuste areng koolieelses eas” (Männamaa & Marats, 2009) toel peavad kõik lasteaedade pedagoogilised töötajad oma õppekavas kirjutama lahti lapse eeldatavad tunnetus- ja õpioskused vanuseastmeti. Juhendmaterjali oligi kasutatud: 34 õppekava puhul oli tehtud seda paindlikult ja 8 õppekava puhul oli kattuvus täielik.

Analüüsitud õppekavade alusel oodatakse 2-3 aastaste laste puhul kõige enam, et laps keskenduks tegevusele lühikeseks ajaks, oskaks rühmitada ja sooviks tegutseda teiste lastega kõrvuti ning täiskasvanu toel. Vanuses 4-5 aastat oodatakse lastelt õppekavade alusel kõige enam oskust liigitada objekte üldmõistete ja erinevate tunnuste järgi ning oskust rühmi eristada ja võrrelda, kasutada kõnet teadmiste omandamisel, uurida, katsetada ning õpitut kasutada, reeglite järgimist ning suuremat iseseisvust ja püsivust. Riiklikus õppekavas oodatakse, et kooli minnes suudaks laps keskenduda tegevusele kuni pool tundi (Koolieelse lasteasutuse..., 2008). Keskendumiseks koondub lapse tähelepanu tegevusele ja ta suudab teadvustada ja kontrollida oma (õpi)tegevust (Krull, 2018). Väike laps vajab, et täiskasvanu suunaks tema tähelepanu olulisele (Kikas, 2005b; 2015c; Krull, 2018). Kui last ümbritsevad täiskasvanud julgustavad ja aitavad tegevusi lõpetada ning suunavad lapse tähelepanu, suudab laps järjest paremini keskenduda ja oma tähelepanu koondada (Kikas 2005b; Männamaa & Marats, 2009).

Rühmitamiseks on lapsel vaja osata märgata ja leida objektide sarnasusi ning luua seoseid (Kikas, 2008b), koolieelses eas vajab ta seoste välja toomiseks täiskasvanu abi (Kikas, 2005b). Kutsestandardi järgi on lasteaia õpetaja teadlik õppija kognitiivse arengu alustest, õppimist mõjutavatest teguritest ja seaduspärasustest ning arvestab õppija toetamisel tunnetusprotsessidega (Kutsestandardid, s.a.). Seega kogeb laps lasteaias kindlat struktuuri ja sihipärast õpetamist õpetaja poolt, kes süstematiseerib info ja ootab, et laps sellest aru saaks. Õppekavades olev ootus keskendumis- ja rühmitamisoskuste arengu osas läheb kokku ka asjaoluga, et lasteaias on liitvaldkond tunnetus- ja õpioskused; õpioskused tuuakse eraldi pädevusena esile alles koolieas (Põhikooli riiklik..., 2011).

Kolmandaks uurimisküsimuseks oli, mida hõlmab endas mõiste “õpioskused” õpetajate jaoks. Koolieelses eas peetakse õpioskuste all silmas suutlikust teavet hankida, omandada erinevaid oskusi ja teadmisi ning uurimise ja katsetamise oskust (Koolieelse lasteasutuse..., 2008; Männamaa & Marats, 2009). Õpioskuste kujundamiseks ja hindamiseks peaksid last ümbritsevad täiskasvanud olema teadlikud, millised on koolieelses eas lapse oskused ja tundma nii õppimise üldisi seaduspärasid kui ka koolieelse ea arengulisi eripärasid (Kikas, 2008b). Karindi ja Tamm (2019) töid oma uurimuses välja, et lasteaiaõpetajatel on raske konkreetseid oskusi erinevate üldoskuste valdkondade alla jaotada.

Küsitletud õpetajate arvates on kõige olulisem erinevates õppekava valdkondades eakohaste oskuste ja teadmiste omandamine ning õpioskuste kategooriatest õppimiseks häälestamisega seotud oskused. Näidetena õpioskustest, mida kindlasti peaks laps mingis vanuses oskama, toodi 2- ja 3-aastase lapse puhul kõige enam välja kategooria “muu” alla kuuluvaid oskusi: 2-aastase lapse puhul olid nendeks valdavalt enesekohased (eneseteenindusega seotud) oskused, 3-aastase lapse puhul oskused ka teistest õppekava valdkondadest. 4-aastaste laste puhul toodi esmakordselt esile eelkõige õpioskuste kategooria oskused, täpsemalt õppimiseks häälestumisega seotud oskused. 5-aastaste laste puhul olid kaks enam esindatud kategooriat õpitu kättesaamise ja kasutamisega ning õppimiseks häälestamisega seotud oskused.

Tulemused osutavad veelkord, et õpioskused ei moodusta õpetajate jaoks väga selget eraldi valdkonda, vaid kujunevad lõimitult teiste õppekava valdkondadega, seda eriti enne lapse 4-aastaseks saamist. Õpetajad töid välja nii neid oskusi, mis vastavas vanuses kõige enam arenevad (sensitiivne periood) (Männmaa & Marats, 2009) ja mille areng muuhulgas ka õpioskustest sõltub, kui ka neid, mis õpioskusi omakorda arendab. Koolieelses eas arenevad üldoskused lõimitult (Koolieelse lasteasutuse..., 2008); õpioskused arenevad läbi erinevate tegevuste, mängides, avastades ja suheldes eakaaslastega (Markowitz et al., 2018).

Neljandaks uurimisküsimuseks oli, kuidas lasteaiaõpetajad laste õpioskusi hindavad ja arendavad. Erg ja Kontor (2013) on kirjutanud, et heade õpioskustega õpilased suudavad paremini omandada ja mõtestada seda, mida nad õpivad, seostada seda eelnevalt õpituga, struktureerida ja kasutada õpitut. Uuringust selgus, et ka 98% lasteaiaõpetajatest peavad õpioskuste hindamist ja arendamist väga oluliseks või pigem oluliseks. Informatsiooni lapse õpioskuste eakohasuse kohta saavad õpetajad enda sõnul kõige enam vabamängu ajal last vaadeldes (86%) ja individuaalses töös (84%) lapsega. Õppetegevusi oli valitud informatsiooni kogumise viisiks vähem (45%), mis on mõnevõrra üllatav. Võiks arvata, et õpioskusi rakendab laps eelkõige siis, kui ta midagi parajasti õpib (Kikas, 2005b; Krull,

2018), vabamängu käigus ei pruugi õppimisvõimalusi samavõrra olla. Uuriija arvates võib üheks tulemuste põhjuseks olla see, et suurema grupiga õppetegevuste läbiviimisel on õpetajal keeruline samaaegselt lapse oskuste arengu kohta informatsiooni koguda.

Õpioskuste mahajäämusele viitavad õpetajate arvates eelkõige lapse probleemid suhtlemisel (N=29 õpetajat) ja raskused tegevustes ja mängudes osalemisel (N=21). Lapse arenguks on oluline suhelda eakaaslaste ja täiskasvanutega (Hamre, 2014; Karlep, 1998), seega mõjutavad probleemid suhtlemisel ka õppimist ja uute oskuste omandamist. Õpetajate jaoks võib olla keeruline hinnata, kas õpioskuste mahajäämus on põhjustatud suhtlemisprobleemidest või vastupidi - lapsel on vähene huvi, ta ei saa aru ning kaldub õppesituatsioonis seetõttu teemast kõrvale.

Õpioskusi peaksid õpetajad lasteaias igapäevaselt arendama, seetõttu oli ootuspärane, et 82% neist sõnastavad enda sõnul enamasti või alati eesmärgi õpioskuste arendamiseks oma rühma nädala- või kuukavas. Toodud näidete alusel võib öelda, et eesmärgina sõnastatakse õpetajate poolt kõikide õpioskuste kategooriate oskusi, sagedamini neid, mis on seotud õpitu kättesaamise ja kasutamisega ning õpitu salvestamise ja säilitamisega. Erinevatesse kategooriatesse kuuluvaid õpioskusi nimetati eesmärgides erineval määral, see võib uuriija arvates viidata vajadusele pakkuda õpetajatele täiendkoolitust, et õpetajad oskaksid teadlikumalt tähelepanu pöörata kõikidesse kategooriatesse kuuluvate õpioskuste arendamisele.

Üldoskused peaksid arenema läbi erinevate valdkondade lõimimise, õpetajate arvates arenevad õpioskused kõige enam valdkondade mina ja keskkond (82%) ning keel ja kõne (75%) õppetegevustes. Tulemus osutab, et õpioskused on õpetajate arusaamist mööda kõige lähemalt seotud üldise kognitiivse võimekusega, silmaringi ja huvidega ning teiselt poolt verbaalsete võimetega (Kikas, 2008b, 2020; Männamaa & Marats, 2009). Ootamatu oli, et tegevuste seas, mille raames õpioskused eelkõige arenevad, olid õppetegevused alles kolmandal kohal (41%). Kõige enam arenevad õpioskused õpetajate hinnangul läbi igapäevatoimingute (73%) ja õppekäikude. Mida õpetajad igapäevatoimingute all täpsemalt mõtlesid, uuringus ei selgunud. Õpioskuste arendamisel on oluline kodu ja lasteaia koostöö, õpetajate vastustest ilmnes, et kõige enam on nad soovitanud lapsevanematele 2-5 aastase lapse õpioskuste toetamiseks veeta ühiselt koos aega. Ka siin ilmnes seega õpioskuste seostamine suhtlemisega ja silmaringiga, kui õpioskuste arengut toetab eelkõige lapse igapäevaelu ja ühine ajaveetmine lähedastega.

Õpetajate vastustest selgus, et nad peavad uurimisteemat oluliseks ja aktuaalseks, veidi vähem kui pooled õpetajad (45%) on õpioskuste hindamisel endas kindlad või pigem

kindlad, õpioskuste arendamisel oli selliseid õpetajaid 59%. See tulemus on sarnane Karindi ja Tamm'e (2019) uurimuse tulemustega, milles oli õpetajate keskmine hinnang oma teadmiste õpioskustest 5-palli skaalal keskmiselt 3,9.

Võrreldes lasteaedade õppekavade analüüsimisel saadud tulemusi õpetajate küsitlemisel saadud tulemustega, võib tuua välja, et õpetajad peavad õpioskusteks üldjoontes samu oskusi, mis kajastuvad lasteaedade õppekavades. Õppekavade järgi oodatakse lapselt vanuse kasvades õpioskuste hulgas kõige enam keskendumisvõime ja rühmitamisoskuse arengut, õpetajad ise aga sõnastavad rohkem teiste õppekava valdkondade oskusi, kus õpioskused on lõimitult. Erinevust saab seletada nii, et õppekava koostavad lasteaia õpetajad, tugispetsialistid ja juhtkonna liikmed ühiselt, mistõttu kirja pannakse hoolsamalt läbi kaalutud pädevused. Kui oma arvamust avaldab õpetaja omaette (nagu see oli küsimustikku täites), siis toob ta esile eelkõige selle, milliste oskuste õppimine on tema arvates etteantud vanuses kõige olulisem. Õppekava valdkond ei ole siis nähtavasti nii oluline, eristamine võib tunduda kunstlik.

Antud magistritöö piiranguna võib tuua välja selle, et andmestik osutus väga mitmekesiseks ning kvalitatiivsete andmete usaldusväärsemaks analüüsimiseks oleks olnud vajalik mitme kodeerija rakendamine. Küsitletud õpetajad olid pigem kogenud (36 vastajat töökogemusega 6 ja rohkem aastat). Küsitlusmeetodi kasutamine seab samuti tööle piirangud, arvestada tuleb seda, et vastajad võivad vastata nii, nagu nad arvavad, et peaks olema, mitte nii, nagu olukord tegelikult on.

Magistritöö peamine väärtus seisneb selles, et kujunes ülevaade sellest, milliseid õpioskusi peetakse oluliseks õpetada 2-5aasta vanustele Eesti lastele lasteaia õppekavade alusel ning mida õpetajad õpioskustena käsitlevad. Lasteaiaõpetajate poolt toodi esile, et teema on oluline ja aktuaalne ning selle kohta soovitakse täienduskoolitust. Eestis on hariduslike erivajadustega õpilaste osakaal 22% populatsioonist, 73% neist lastest on arvutamis-, kirjutamis- või lugemisraskused, ajutised või püsivad õpiraskused (Räis, Kallaste & Sandre, 2016). Seega on õpiraskustega lapsed koolieas kõige suurem grupp, kellega eripedagoog töötab. Lasteaias aitaks õpioskuste ja nende arengu mahajäämuse äratundmine varakult üles leida need lapsed, kellel on potentsiaalselt oht õppimisel hätta jääda.

Tänu sõnad

Täna kõiki uurimuses osalenud õpetajaid, kes leidsid aega küsimustiku täitmiseks. Suur tänu magistritöö juhendajale Pille Häidkindile väärtuslike nõuannete ja soovitude eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Evelin Valdre /allkirjastatud digitaalselt/ 17.05.2022

Kasutatud kirjandus

- Aus, K., Arro, G., Jõgi, A. L., & Malleus, E. (2014). Kus tegijaid, seal nägijaid? Akadeemilise prokastineerimise õpetajapoolse märkamise seosed õpilaste individuaalsete erinevustega. *Eesti Haridusteaduste ajakiri. Estonian Journal of Education*, 2(1), 217-240. <https://doi.org/10.12697/eha.2014.2.1.09>
- Becker, D. R., McClelland, M. M., Loprinzi, P., & Trost, S. G. (2014). Physical activity, self-regulation, and early academic achievement in preschool children. *Early Education and Development*, 25, 56–70. <https://doi.org/10.1080/10409289.2013.780505>
- Biazak, J. E., Marley, S. C. & Levin, J. R. (2010). Does an activity-based learning strategy improve preschool children's memory for narrative passages? *Early Childhood Research Quarterly*, 25(4), 515-526. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2010.03.006>
- Blair, C., & Diamond, A. (2008). Biological processes in prevention and intervention: The promotion of self-regulation as a means of preventing school failure. *Development and Psychopathology*, 20, 899– 911. <https://doi.org/10.1017/S0954579408000436>
- Boekaerts, M. (1999). Self-regulated learning: Where we are today. *International Journal of educational research*, 31(6), 445-457. [https://doi.org/10.1016/S0883-0355\(99\)00014-2](https://doi.org/10.1016/S0883-0355(99)00014-2)
- Braak, D., Størksen, I., Idsoe, T. & McClelland, M. (2019). Bidirectionality in self-regulation and academic skills in play-based early childhood education. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 65 <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2019.101064>
- Brigman, G. A. & Webb, L. D. (2003). Ready to Learn: Teaching Kindergarten Students School Success Skills. *The Journal of Educational Research*, 96(5), 286–292. <http://www.jstor.org/stable/27542444>
- Bransford, J., Brown, A., & Cocking, R. (1999). How people learn. *Brain, mind, experience, and school*. Kõlastatud aadressil: <http://bob.nap.edu/html/howpeople1>
- Campbell, F. A., Ramey, C. T., Pungello, E., Sparling, J., & Miller-Johnson, S. (2002). Early childhood education: Young adult outcomes from the Abecedarian Project. *Applied Developmental Science*, 6, 42–57. https://doi.org/10.1207/S1532480XADS0601_05
- De Kock, A., Slegers, P., & Voeten, M. J. (2004). New learning and the classification of learning environments in secondary education. *Review of Educational Research*, 74, 141-170.
- Diamond, A. (2013). Executive Functions. *Annual Review of Psychology*, 64, 135-168 <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-113011-143750>

- Eesti elukestva õppe strateegia 2020. (2014) Tallinn: Haridus- ja teadusministeerium
Külastatud aadressil: <https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>
- Erg, L. & Kontor, A. (2013). *Lapse arengu, oskuste ja tunnetusprotsesside mõju õppimisele. Nõuandeid individuaalseks arendustööks*. SA Innove.
- Feriver, S., Olgan, R., Teksöz, G. & Barth, M. (2019). Systems Thinking Skills of Preschool Children in Early Childhood Education Contexts from Turkey and Germany. *Sustainability*, 11(5), 1478 doi:10.3390/su11051478
- Finders, J. K., McClelland, M. M., Geldhof, G. J., Rothwell, D. W. & Hatfield, B. E. (2021) Explaining achievement gaps in kindergarten and third grade: the role of self-regulation and executive function skills. *Early Childhood Research Quarterly* 54, 72-85.
- Fisher, R. (2004). *Õpetame lapsi õppima*. Tartu: AS Atlex
- Fox, S. E., Levitt, P. & Nelson, C. A. 3rd. (2010). How the timing and quality of early experiences influence the development of brain architecture. *Child development*, 81(1), 28–40. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2009.01380.x>
- Getinger, M., & Nicaise, M. (2000). Study skills. In G. Bear, K. Minke, & A. Thomas (Eds.) *Children's needs II: Development, Problems and Alternatives* (407–418). Bethesda, Maryland, USA: NASP.
- Getinger, M. & Seibert, J. K. (2002). Contributions of study skills to academic competence. *School Psychology Review*, 31(3), 350-365.
- Gopnik, A., Meltzoff, a. & Kuhl, P. (2003). *Kuidas beebid mõtlevad?* Eesti Ekspressi kirjastus
- Hamre, B. K. (2014). Teachers' daily interactions with children: An essential ingredient in effective early childhood programs. *Child Development Perspectives*, 8, 223–230. <https://doi.org/10.1111/cdep.12090>
- Haridusvaldkonna arengukava 2021 - 2035 (s.a.)
https://www.hm.ee/sites/default/files/haridusvaldkonna_arengukava_2035_kinnitatud_vv.pdf
- Hattie, J., Biggs, J. & Purdie, N. (1996). Effects of learning skills intervention on student learning: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, 66(2), 99-136. <https://doi.org/10.2307/1170605>
- Hautakangas, M., Kumpulainen, K. & Uusitalo L. (2021): Children developing self-regulation skills in a Kids' Skills intervention programme in Finnish Early Childhood Education and Care. *Early Child Development and Care*. DOI: 10.1080/03004430.2021.1918125

- Häidkind, P., Palts, K., Pillmann, J., Ennok, K., Villems, K., & Peterson, T. (2013). *Lapse arengu hindamise ja toetamise juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele*.
- Häidkind, P., Schults, A., Palts, K. (2018). 3–4 aastaste eesti laste üldoskuste tase kolme hindamisvahendi alusel. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 6 (1). Külastatud aadressil <http://ojs.utlib.ee/index.php/EHA/article/view/eha.2018.6.1.08>
- Karindi, K., & Tamm, R. (2019). *Lasteaiaõpetajate ja eripedagoogi koostöö erivajadustega laste üldoskuste arengu toetamisel*. Külastatud aadressil: http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/63283/karindi_kristi_tamm_riin_ma%20%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Karlep, K. (1998). *Psühholingvistika ja emakeeleõpetus*. Tartu: TÜ Kirjastus.
- Kikas, E. (2005a). Õpilase mõtlemise areng ja selle soodustamine koolis. A. Ots (Toim), *Üldoskused – õpilase areng ja selle soodustamine koolis* (lk 15–48). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. Külastatud aadressil: <http://www.tlu-craft.ee/files/%C3%9CLDOSKUSED%20%E2%80%93%20%C3%95PILASE%20ARENG%20JA%20SELLE%20SOODUSTAMINE%20KOOLIS.pdf>
- Kikas, E. (2005b). Õpioskused ja nende õpetamine. A. Ots (Toim), *Üldoskused – õpilase areng ja selle soodustamine koolis* (lk 49–94). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. Külastatud aadressil: <http://www.tlu-craft.ee/files/%C3%9CLDOSKUSED%20%E2%80%93%20%C3%95PILASE%20ARENG%20JA%20SELLE%20SOODUSTAMINE%20KOOLIS.pdf>
- Kikas, E. (2008a). Tunnetusprotsesside areng. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 19-38). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kikas, E. (2008b). Õppimise erinevad viisid. Õppimise protsess. Teadmiste areng. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 104-119). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kikas, E. (2010). Tunnetusprotsessid ja nende arengulised iseärasused. Kikas, E. (Toim), *Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes* (lk 17-60).
- Kikas, E. (2015a) Eessõna. Kikas, E., & Toomela, A. (Toim), *Õppimine ja õpetamine kolmandas kooliastmes* (lk 10-12). Külastatud aadressil: https://www.hm.ee/sites/default/files/oppimine_ja_opetamine_iii_kooliastmes.pdf
- Kikas, E. (2015b) Sissejuhatus üldpädevuste käsitusse. Kikas, E., & Toomela, A. (Toim), *Õppimine ja õpetamine kolmandas kooliastmes* (lk 63-74). Külastatud aadressil: https://www.hm.ee/sites/default/files/oppimine_ja_opetamine_iii_kooliastmes.pdf

- Kikas, E. (2015c). *Õpioskuste arengu tabel*. Külastatud aadressil:
http://www.curriculum.ut.ee/sites/default/files/sh/opioskuste_arengu_tabel.pdf
- Kikas, E., Mädamürk, K., Treial, K., Luptova, O., Malleus, E., Soodla, P., Aus, K., Arro, G., Talpsep, T., Saviir, S., Hennok, L., Sigus, H & Kivi, V. (2018). *Arvutipõhised hindamisvahendid õpi-, suhtlus- ja enesemääratluspädevuse hindamiseks põhikooli I ja II kooliastmes. Juhendid testide läbiviimiseks ja tulemuste interpreteerimiseks*. Külastatud aadressil:
https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2019/01/Hindamisvahendite-juhendmaterjal-20_1_ee.pdf
- Kikas, E. (2020). Üldpädevuste esiletõus. Psühholoogia varjatud sissetung kasvatusseadustesse. Heidmets, M. (Toim), *Haridusmõtte* (lk 331-360). Tallinn: TLÜ kirjastus.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). Külastatud aadressil
<https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917?leiaKehtiv>
- Krull, E. (2018). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat* (3 tr). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kutsestandardid: Õpetaja, tase 6 (s.a.). Külastatud aadressil
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10747319>
- Kõrgesaar, J. (2020). *Sissejuhatus hariduslike erivajaduste käsitusse*. Tartu: Tartu ülikooli kirjastus.
- Leppik, P. (2003). *Mõtlemine on huvitav*. Tallinn: REKK trükikoda.
- Markowitz, A. J., Bassok, D. & Hamre, B. (2018). Leveraging Developmental Insights to improve Early Childhood Education. *Child Development Perspectives*, 12(2), 87-92.
- McClelland, M. M., Acock, A. C., & Morrison, F. J. (2006). The impact of kindergarten learning-related skills on academic trajectories at the end of elementary school. *Early Childhood Research Quarterly*, 21, 471–490. doi:10.1016/j.ecresq.2006.09.003
- Männamaa, M., Marats, I. (2009). Lapse üldoskuste areng. E. Kulderknup (Toim), *Üldoskuste areng koolieelses eas* (lk 5-43). Tartu: Kirjastus Studium.
- Neudorf, E., Ugaste, A., Tuul, M., & Mikser, R. (2017). Lasteaiaõpetajate uskumused seoses laste üldoskuste arendamisega riikliku õppekava alusel: lisaseletus lasteaia koolistumise põhjustele. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 5(2), 54–79. Külastatud aadressil: <http://ojs.utlib.ee/index.php/EHA/article/view/eha.2017.5.2.03/8841>
- Niilo, A. & Kikas, E. (2008). Mäng. Kikas, E. (Toim.) *Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes* (lk 120-137).

OECD (2018a). *Early Learning Matters*. Külastatud aadressil:

<https://www.oecd.org/education/school/Early-Learning-Matters-Project-Brochure.pdf>

OECD (2018b). *The Future of Education and Skills: Education 2030*. Position paper.

Külastatud aadressil:

https://www.oecd.org/education/2030-project/teaching-and-learning/learning/skills/Skills_for_2030_concept_note.pdf

Palts, K & Häidkind, P. (2013). Lapse arengu hindamine. Häidkind, P., Palts, K., Pillmann, J., Ennok, K., Villems, K., & Peterson, T. *Lapse arengu hindamise ja toetamise juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele* (lk 7-29).

Pitamic, M. (2006). *Õpeta mind seda ise tegema. Montessori tegevused teile ja teie lapsele*. Tallinn: Kirjastus Koolibri.

Põhikooli riiklik õppekava (2011). Külastatud aadressil:

<https://www.riigiteataja.ee/akt/116042021006?leiaKehtiv>

Rafoth, M. A. (2000). Learning Strategies. In G. Bear, K. Minke, & A. Thomas (Eds.) *Childrens needs II: Development, Problems and Alternatives* (419–429). Bethesda, Maryland, USA: NASP.

Raver, C., Jones, S., Li-Grining, C., Zhai, F., Bub, K., & Pressler, E. (2011). CSRP's impact on low-income preschoolers' preacademic skills: Self-regulation as a mediating mechanism. *Child Development*, 82, 362–378.

<https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01561.x>

Räis, M. L., Kallaste, E. & Sandre, S.-L. (2016). *Haridusliku erivajadusega õpilaste kaasava hariduskorralduse ja sellega seotud meetmete tõhusus*. Uuringu lõppraport. Eesti Rakendusuuringute Keskus CentAR

Saks, K. (2020). Õpipädevus. Pedaste, M. (Toim.) *Üldpädevused gümnaasiumis* (lk 100-132). Tartu ülikool

Sikut, E. (2016). *Ülesannete kogu 6-7 aastaste laste tunnetus- ja õpioskuste uurimiseks*.

Külastatud aadressil:

https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/50569/sikut_evelin_ma.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Soderstrom, N. C., & Bjork, R. A. (2015). Learning versus performance: An integrative review. *Perspectives on Psychological Science*, 10(2), 176–199.

<https://doi.org/10.1177/1745691615569000>

- Strebeleva, J. (2010). *Mõtlemise kujundamisest arenguliste erivajadustega lastel. Eripedagoogi käsiraamat*. Külastatud aadressil www.hev.edu.ee/get/590/Strebeleva+Motlemise+kujundamisest.pdf.
- Tammemäe, T., Tuul, M., Lilleoja, L., Õun, T., Peterson, T. & Meesak, A.-M. (2020). *OECD rahvusvahelise alushariduse ja laste heaolu uuringu IELS 2018 tulemused Eestis*. Külastatud aadressil: https://www.hm.ee/sites/default/files/iels_raport_2020.pdf
- Tropp, K. & Mägi, K. (2008). Emotsionaalne ja motivatsiooniline areng. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 92-103). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Veisson, M. (2017). Lapse areng ja õppimine. Nugin, K. & Õun, T. (Koostajad). *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias* (lk 10-47). Tartu: Kirjastus Atlex.
- Veisson, M. & Nugin, K. (2008). Lapse arengu hindamine. E. Kulderknup (koost.), *Lapse arengu hindamine ja toetamine* (lk 5–21). Tartu: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus
- Weiland, C., & Yoshikawa, H. (2013). Impacts of a prekindergarten program on children's mathematics, language, literacy, executive function, and emotional skills. *Child Development*, 84, 2112–2130. <https://doi.org/10.1111/cdev.12099>
- Õun, T., Tuul, M. & Ugaste, A. (2020) Alusharidus loob vundamendi. Heidmets, M. (toim.). *Haridusmõte*. (lk 202-219). TLÜ kirjastus.

Lisad

Lisa 1. Andmed lasteaegade kohta

Lasteaia kood	Tunnetus- ja õpioskuste arv õppekavas erinevas vanuses (aastates)				Rühmade arv lasteaias	Lasteaia asukoht		
	2	3	4	5		linnas	Sh maakonna keskuses	maal
LA1		15	10	13	10	x	x	
LA2	7	9	8	8	4	x	x	
LA3		11	13	15	11	x		
LA4	4	6	9	6	4			x
LA5		10	4	7	2			x
LA6	8	8	8	8	8	x	x	
LA7		11	9	12	19			x
LA8	13	14	10	13	9	x		
LA9		11	12	12	6	x	x	
LA10	9	11	8	13	9			x
LA11		12	10	11	11	x	x	
LA12	3	4	4	3	2	x	x	
LA13	12	13	10	13	11	x		
LA14*	3	3	3	5	30	x		x
LA15		12	13	15	12	x	x	
LA16	4	9	10	13	13			x
LA17		15	10	13	14			x
LA18	13	6	5	5	9			x
LA19	13	8	8	8	27	x		
LA20	11	13	9	10	6			x
LA21	13	13	15	10	11	x	x	
LA22		5	12	13	8			x
LA23	12	13	10	10	3			x
LA24	13	15	10	13	4			x
LA25		15	10	13	6	x		
LA26		8	6	9	12	x	x	
LA27		12	15	15	3			x
LA28	12	9	7	9	8			x
LA29		20	9	12	12	x	x	
LA30		10	9	10	6			x

LA31	8	8	7	13	7				x
LA32	12	14	8	15	7		x		
LA33		6	8	8	3		x		
LA34		8	8	8	6		x	x	
LA35	8	7	8	10	7				x
LA36	13	16	13	13	13		x	x	
LA37	8	15	9	13	4		x		
LA38	8	15	9	13	6		x	x	
LA39	8	4	4	3	20		x		
LA40	10	10	9	10	6		x	x	
LA41	12	9	9	12	11		x	x	
LA42	18	15	16	16	10				x
kokku	255	448	384	451	390	kok ku	25	15	18
keskmine	9,81	10,67	9,14	10,74	9,3	%	58	35	42

Märkused: * lasteaed asub mitmes majas, osaliselt linnas, osaliselt maal, seetõttu N=43

Lisa 2. Küsimustik õpetajale.

Lugupeetud üldrühma õpetaja!

Olen Tartu Ülikooli eripedagoogika ja logopeedia õppekava üliõpilane ja teen magistritööd 2-5a laste õpioskuste kohta. Lasteaia õppekavas on õpioskused esitatud koos tunnetusoskustega, koolieas aga eristatakse selgelt õpipädevus. Aluse loovad sellele lapsevanemad ja lasteaiaõpetajad enne kooliminekut, aga seni pole Eestis uuritud, kuidas seda tehakse.

Küsimustele vastates aitate kaasa ülevaate kujunemisele, milles ja kuivõrd on vajalik õpetajatele pakkuda täiendkoolitust seoses lasteaialaste õpioskustega. Palun Teil kirjeldada, milles seisnevad ja väljenduvad õpioskused lasteaias ja kuidas nendega oma igapäevases töös arvestate.

Kõik Teie vastused jäävad anonüümseks, kogutud andmeid kasutan vaid üldistatud kujul oma uurimistöö raames. Kui Teil on uurimistöö kohta küsimusi, palun võtke minuga ühendust meiliaadressil evelin.valdre@gmail.com

Tänades,

Evelin Valdre

Juhendaja eripedagoogika lektor Pille Häidkind pille.haidkind@ut.ee

Palun täitke küsimustik hiljemalt 14.aprillil.

Küsimustik koosneb kolmest osast. Vastamisele kulub umbes 20 minutit. Märkige sobivad vastusevariandid või täitke lahter.

I õpioskused lasteaias

Lasteaia õppekavas on üks üldoskuste valdkond “tunnetus- ja õpioskused”. Kui Te peaksite seletama oma vanaemale, mis on lasteaiaees lapse õpioskused, siis kuidas Te seda teeksite?

.....
.....

Kui oluliseks peate laste õpioskuste hindamist ja arendamist oma igapäevases õpetaja töös?

- ☐ Ei ole üldse oluline
- ☐ Pigem pole oluline

☐ Pigem on oluline

☐ On väga oluline

Soovi korral põhjendage!.....

Palun tooge 1-2 näidet õpioskustest, mida kindlas vanuses lapselt esmajoones ootate.

2-aastane lapsena on siin küsimustikus mõeldud last, kes on 2a 0 kuud kuni 2a 11 kuud vana (sama põhimõtte jätkub teistes vanustes). Mida peaks kindlasti oskama

2a laps

.....

3a laps

.....

4a laps

.....

5a laps

.....

II Laste õpioskuste hindamine

Kujutage ette 2-5a last, kes liitub Teie rühmaga ja käib seal iga päev. Kui kiiresti saate oma igapäevases töös ülevaate, millisel tasemel lapse õpioskused on?

☐ Paari päevaga

☐ Nädalaga

☐ 2-3 kuuga

☐ Poole aastaga

☐ Aastaga

☐ Mõnikord läheb mitu aastat

Kui Teil on vaja anda hinnang 2-5a lapse õpioskuste eakohasuse kohta, siis millistes olukordades või viisidel informatsiooni koguksite? (valige kuni 3)

☐ Kogu rühmaga töötades

☐ Allrühmaga töötades

☐ Paaristööd tehes

☐ Individuaalses töös lapsega

☐ Vabamängu ajal last vaadeldes

☐ Lapsega vesteldes

☐ Lapsevanemaga vesteldes

☐ Kolleegiga vesteldes

☐ Muu:

Millised 2-5a lapse probleemid lasteaias viitavad Teie arvates õpioskuste mahajäämusele?

.....
.....

Kui enesekindlalt ennast tunnete, kui peate otsustama, kas konkreetse 2-5a lapse õpioskused on eakohased või mitte?

- ☐ Olen väga ebakindel
- ☐ Olen pigem ebakindel
- ☐ Keskmiselt
- ☐ Tunnen ennast pigem kindlalt
- ☐ Tunnen ennast väga kindlalt

Soovi korral põhjendage!

III Õpioskuste arendamine

Kui sageli sõnastate eesmärgid õpioskuste arendamiseks oma rühma nädala- või kuukavades?

- ☐ Alati
- ☐ Enamasti
- ☐ Harva
- ☐ Ei sõnasta

Palun tooge näide eesmärgist, mille olete sõnastanud nädala- või kuukavas õpioskusi silmas pidades!

.....
.....

Palun märkige ristiga vastusevariant, millega Teie nõustute.

Kuivõrd mõjutab Teie arvates õpioskuste arengut see, kui loote olukordi, kus laps saab....	Väga vähe	Vähe	Kesk misel t	Palju	Väga palju
kavandada ise oma tegevust ja teha valikuid.					
seostada uusi teadmisi varasemate kogemustega.					

kasutada omandatud teadmisi erinevates olukordades ja tegevustes.					
arutleda omandatud teadmiste ja oskuste üle.					
hinnata oma tegevuse tulemuslikkust.					
tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest.					
täiskasvanu toel tulla toime ebaõnnestumisega.					

Milliste teiste õppekava valdkondade õppetegevuste kaudu 2-5a laste õpioskused Teie arvates kõige enam arenevad?(valige kuni 3)

- ☐ Mina ja keskkond
- ☐ Keel ja kõne
- ☐ Matemaatika
- ☐ Kunst
- ☐ Muusikaõpetus
- ☐ Liikumine

Milliste tegevuste raames arenevad laste õpioskused Teie hinnangul kõige enam?

- ☐ Õppetegevused
- ☐ Õppekäigud
- ☐ Igapäevatoimingud
- ☐ Vabamängud
- ☐ Õppemängud
- ☐ Õuetegevused
- ☐ Muu....

Milliseid oskusi olete toetanud eakaaslastest nõrgemal või erivajadustega lapsel?

- ☐ Õppimiseks häälestamisega seotud oskused.
- ☐ Õpitava vastuvõtmise ja kodeerimisega seotud oskused.
- ☐ Õpitava salvestamise ja säilitamisega seotud oskused.
- ☐ Õpitu meenutamise ja kasutamisega seotud oskused.

Milliseid soovitusi olete andnud lapsevanematele 2-5a lapse õpioskuste toetamiseks?

Tooge palun näide.....

Kui enesekindlalt tunnete ennast, kui peate õpetama konkreetsele 2-5a lapsele õpioskusi?

- ☐ Olen väga ebakindel
- ☐ Olen pigem ebakindel
- ☐ Tunnen ennast pigem kindalt
- ☐ Tunnen ennast väga kindlalt

Soovi korral põhjendage!

Mida soovite seoses uuritava teemaga veel lisada?

IV Üldandmed

Millises rühmas te hetkel töötate?

- ☐ Sõimerühmas
- ☐ Aiarühmas
- ☐ Liitrühmas
- ☐ Muu

Millises vanuses lapsed on praegu Teie rühmas-.....a

Teie kogu töökogemus lasteaiaõpetajana aastates:

- ☐ alla 1 aasta
- ☐ 1 - 5 aastat
- ☐ 6 - 10 aastat
- ☐ 11 ja rohkem aastat

Õpetaja kvalifikatsiooninõuded on kõrgharidus ja pedagoogilised kompetentsid. Kas

Teie ettevalmistus vastab kvalifikatsiooninõuetele?

- ☐ vastab täielikult
- ☐ vastab osaliselt, palun täpsustage.....

Tänan vastamise eest!

Lisa 3. Kiri lasteaedadesse

Lp lasteaia direktor

Olen Tartu Ülikooli eripedagoogika ja logopeedia magistriõppe üliõpilane Evelin Valdre. Pöördun Teie poole seoses oma magistritööga, mille teemaks on “2-5a laste õpioskused õpetajate hinnangul ning lasteasutuste õppekavade alusel”. Magistritöös keskendun sellele, milline on õpetajate arusaam õpioskustest, kuidas lasteaias õpioskusi hinnatakse ja arendatakse.

Uurimuse soovin viia läbi lasteaedade õpetajate hulgas, kes töötavad tavarühmades. Uurimismeetodiks on ankeetküsitlus, mida saab täita veebis. Küsimustike kaudu saadud andmed jäävad anonüümseks, kogutud andmeid kasutan vaid üldistatud kujul oma uurimistöö raames. Magistritöö tulemuste põhjal on võimalik teha järeldusi, milles ja kuivõrd on vajalik õpetajatele pakkuda täiendkoolitust seoses lasteaiaste õpioskustega.

Palun jagage uuringu infot õpetajatega ja loodan, et nad on nõus uurimuses osalema. Palun Teilt nende tavarühma õpetajate meiliaadresse, kes on nõus küsimustikule vastama. Seejärel edastan neile ise küsimustiku lingi.

Hea meelega vastan Teie täiendavatele küsimustele, mis uuringuga seoses tekivad.

Ette tänades

Evelin Valdre

Eripedagoogika eriala magistrant

Kontakt

Pille Häidkind, eripedagoogika lektor, magistritöö juhendaja

Kontakt

Lisa 4. Näited õpetajate poolt sõnastatud õpioskustest.

Van us aast ates	Kategooriad				
	Õppimiseks häälestumine	Õpitava vastuvõtmine ja kodeerimine	Õpitava salvestamine ja säilitamine	Õpitu kättesaamine ja kasutamine	Muu
2	“Huvitub lihtsamatest planeeritud ja ettenäidatud tegevustest”	“Suudab lühikest aega tähelepanu tegevusel hoida”	“Täiskasvanuga koos ülesandega tegutsemine nt esemete rühmitamine”	“Oskab õpitud oskust kasutada sarnases olukorras iseseisvalt”	“käib ise potil”, “Laps peaks oskama süüa”, “Suhtleb”, “loendamine 3-ni”
3	“Huvitub ettenäidatavast ”, “tahtma ise pusida”	“Jälgib lühemat teatrietendust”	“Oskab tegutseda konkreetsete asjadega”	“ Reageerib lihtsamatele juhistele”	“Kasutab nimi- ja tegu sõnu”, “Tunneb põhivärve”
4	“Huvi asjade ja tegevuste kohta/vastu”, “Oskab mõnda aega iseseisvalt tegutseda”	“Suudab pikemalt püsida organiseeritud tegevuses”	“Tegevused täiskasvanuga seoste loomiseks”	“”Täidab mängudes erinevaid rolle”	“”Oskab end sõnaliselt väljendada”, “Paneb oma riided ka ilusti kappi, kui on ära võtnud seljast”
5	“Suudab ise algatada tegevusi”, “On huvitatud kaaslastest”	“Keskendub aina rohkem minuteid kindlale tegevusele”	“Täiskasvanu innustamisel seoste loomine uue ja kinnistunud teadmise vahel”	“Kasutab oma teadmisi igapäevastes olukordades”	“Teeb sõnas häälikuanalü üsi”, “Ütleb oma ees- ja perekonnanime”

Lisa 5. Probleemid, mis viitavad 2-5aastase lapse õpioskuste mahajäämusele.

Kategooria	Kood	Näited õpetajate vastustest (muutmata kujul)
Vähene pingutamine ja püsivuse puudus	Raskus keskenduda Tähelepanu koondamise raskus	Püsivuse puudumine; oskamatus tähelepanu pöörata, kuulata, seoseid otsida; väga hajameelne, ei suuda üldse tähelepanu koondada; kui laps ei kuula.
Osalemine tegevustes ja mängudes	Huvi osaleda, kaasa teha mängude algatamine, mängu sisu üleminek ühelt tegevuselt teisele	Ei tunne huvi millegi vastu (ka väga lühiajaliselt mitte); ei huvitu õppetegevustest- ei soovi kaasa teha; ei oska ise algatada mängu ning arendada nende sisu; mäng on kaootiline; üleminek ühelt tegevuselt teisele on raskendatud.
Eneseregulatsioon	reeglite järgimine käitumisprobleem füüsiline agressiivsus eneseregulatsioon	Pidevad tülitsemised mängukaaslastega; käitumisprobleemid; füüsiline agressiivsus; laps ei suuda end juhtida; väga vähene eneseregulatsioon.
Suhtlemine	kõneprobleemid sõnavara kõne mõistmine juhised, korraldused sotsiaalsed oskused	Logopeediliste probleemidega laps, kõnetu laps; ...ega mõista ega kasuta üldse kõnet (ühtki keelt); vähene sõnavara; ...ja ei saa täiskasvanu kõnest aru; juhistest mitte arusaamine, teistega mitte suhtlemine; puudulik suhtlusoskus ja suhtlemine eakaaslastega; ignoreerib teisi lapsi.
Enesehinnang	Ebakindlus enesehinnang	Ebakindlus; lapse madal enesehinnang.
Teadmiste omandamine	info kinnistumine Seosed Detailid, tunnused Järelduste tegemine	Uue info raske kinnistumine; kui ta ei mõista eakohaseid seoseid; laps ei loo uusi seoseid, mõisteid ja teadmisi korduva, aktiivse tegutsemise ning mudelite järgi õppimise kaudu; on raskusi märgata detaile, olulisi tunnuseid ja seoseid; ...ja ei tee järeldusi.
Eneseteenindus	Eneseteenindus	Halb eneseteenindamise oskus; abitus.
Eale vastavus	Eakohasus Abivajadus	Kui ta ei ole eakohaselt arenenud, ei ole saavutanud olulisi etappe teatud vanuseks (sõltub siiski lapsest); vajab mitte eakohast järeldamist (ette mudeldamist v näidist v eeskujut (6se puhul siis näiteks)) jne jne; ei oska öelda, pigem lapse "teistmoodi" olekut märgates hakkad jälgima.
Kodu mõju	Kodused põhjused	Koduse lastetoa negatiivsed mõjud; vähene kodune tegelemine lastega; kui lapsel puudub rutiin, kodused probleemid.

Lisa 6. Soovitused lapsevanematele 2-5 aastase lapse õpioskuste toetamiseks.

Kategooria	Kood	Näiteid õpetajate vastustest (muutmata kujul)
Ühine aeg vanemaga	Koos tegemine vestlused Lugemine Mäng silmaring	Soovitanud lapsi kaasata igapäeva tegevustesse; rääkida lapsega lasteaias toimunud/tehtust; muinasjuttude ette lugemine enne magamaminekut; mängige koos rollimänge; laiendage lapse silmaringi - külastage erinevaid kohti, juhtige lapse tähelepanu seal olevale ja vestelge lapsega nähtust-kogetust.
Õpitu vastuvõtmine ja kodeerimine	Keskendumine Tähelepanu juhtimine/suunamine	Nõuda lapsel oma tööle keskendumist ja selle lõpule viimist; treenida tähelepanu läbi mängu ja sealjuures juhtida tähelepanu nt värvustele, arvudele jne nt mis värvi on see auto, mitu lindu kõnnib jne
Õpitu salvestamine ja säilitamine	Mälu Kinnistamine Seostamine	..treenida mälu; kinnistada lasteaias õpitut läbi mängu kodus; päeva osade kinnistumiseks palun seostage eri päeva osi lapse tegevustega.
Eneseteenind usoskused	Riietumine Iseseisvus	Laske tal ise riietuda, ärge aidake vaid laske tal endal riietuda, võtke selleks aega; laske lapsel ise toimetada võimalikult palju ise hakkama saamist alates riietumisest jms
Kõne	Kõne arendamine	Põhiliselt kõne arendamisega seotud tegevusi; selgitanud lapsevanemale kui vajalikud on häälimine ja häälimisega seotud mängud
Eneseregulatsioon	Eneseregulatsioon Kaotusega toimetulek	Et laps oskaks taluda kaotust võistlusmängus. Olen vanemal soovitanud, mitte lasta lapsel kogu aeg võita, vaid et lapsevanem laseks lapsel taluda ka kaotust; iga hommik enne lasteaeda korrata rühmareeglid (mis olid kaasa antud) ja õhtul küsida üle, et milliseid reegleid laps täitis ja selle eest kiita.
Muu		Kodu ja lasteaia kooskõla; suunata last ja toetada tema arengut; vähem nutiseadmeid ja üksiolemist

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Evelin Valdre,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

2-5aastaste laste õpioskused lasteasutuste õppekavade alusel ning õpetajate hinnangul,

mille juhendaja on Pille Häidkind

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Evelin Valdre

17.05.2022